

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

POVEČANJE KONKURENČNOSTI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA V
OKVIRU USMERITEV LIZBONSKE STRATEGIJE

Ljubljana, marec 2006

JAKA SLAVINEC

IZJAVA

Študent Jaka Slavinec izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. Marjana Senjurja in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 2.3.2006

Podpis:

KAZALO

Uvod	1
1. Nastanek Lizbonske strategije	2
1.1. Glavna priporočila Lizbonske strategije	3
1.2. Recesija v petnajsterici EU	5
1.2.1. Razlike v rasti BDP v EU	6
2. Analiza gospodarske rasti v EU in ZDA	8
2.1. Zaostajanje EU na področju konkurenčnosti za ZDA	8
2.1.1. BDP in BDP na prebivalca, gibanja 1960-2002	8
2.1.2. Prispevek in produktivnost delovne sile	10
2.2. Kako osnovni kazalci produktivnosti vplivajo na naložbe	11
2.3. Znanje in inovacije za rast	12
2.3.1. Povečanje in izboljšanje naložb v raziskave in razvoj v EU	12
2.3.2. Omogočanje inovacij ter uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT)	13
3. Analiza napredka pri doseganju Lizbonskih ciljev	14
3.1. Zagotovitev trdnosti javnih financ	15
3.2. Zaposlenost in produktivnost še vedno nezadostni za rast	15
3.3. Slabosti notranjega trga in konkurenčnosti	18
3.4. Obstoječe stanje	19
4. Gospodarski razvoj in razvitost Slovenije v primerjavi z EU	19
4.1. Bruto domači proizvod	22
4.2. Zaposlenost in brezposelnost	24
4.3. Izobraževanje in človeški kapital	26
4.4. Plačilnobilančno ravnovesje	28
5. Uresničevanje ciljev Lizbonske strategije za Slovenijo	29
6. Ukrepi za uspešno realizacijo	32
Sklep	36
Literatura	37
Viri	38

UVOD

Tema, ki sem si jo izbral za naslov diplomske naloge, je trenutno izredno aktualna in predvsem zelo zanimiva. Na ravni Evropske unije je bilo predstavljenih veliko pobud in predlogov, ki naj bi Uniji pomagali pri uresničitvi cilja, da do leta 2010 postane najbolj konkurenčno gospodarstvo na svetu. Iz vseh teh pobud se je izoblikovala tako imenovana Lizbonska strategija, ki je dobila ime po glavnem mestu Portugalske, kjer je bila ta pogodba sprejeta. Slovenija se je z vstopom v EU leta 2004 zavezala, da bo poskušala z različnimi ukrepi uresničiti, kar se da veliko ciljev iz te pogodbe. Leta 2005 je vlada RS sprejela Strategijo razvoja Slovenije, ki na novo opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije in hkrati pomeni prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje. Po uspešni tranziciji in desetletju zdrave rasti pa smo se v zadnjem času znašli v težkem položaju, saj je tudi pri nas zaznati rahlo ohladitev v gospodarstvu, ki je zajela vso EU. Slovenija je po vstopu v Unijo izgubila konkurenčno prednost na trgih nekdanje Jugoslavije, kamor so naša podjetja veliko izvažala. Podjetja so začela iskati možnosti za uveljavljanje na novih trgih, kjer pa je konkurenca zelo huda. V Sloveniji so v odgovor na nastale razmere v pripravi gospodarske reforme, ki naj bi pomagale pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije, za kar pa bo potrebne veliko politične volje in seveda sodelovanje vseh socialnih partnerjev.

Diplomsko delo sestavljajo štirje poglavitni deli. Najprej sem raziskal, kako je Lizbonska strategija nastala in katere predloge obravnava. Na kratko predstavljam zadnjo "recesijo" ter razlike med državami na področju rasti BDP. Preučil sem gospodarsko rast Evropske unije in Združenih držav Amerike za obdobje zadnjih desetih let, pri čemer sem analiziral predvsem glavna področja, na katerih EU zaostaja za ZDA. Usmeril sem se v zlasti na tista področja, na katerih vzroke zaostanka opaža večina pomembnejših ekonomistov in strokovnjakov. Ta so produktivnost delovne sile, znanje in inovacije ter kot najpomembnejše področje informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT). V krajši analizi sem nato ugotavljal, ali smo Evropejci pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije uspešni oziroma v kolikšni meri smo jo že uresničili in kaj nas na tem področju še čaka. V četrtem, zadnjem delu pa sem se osredotočil na razmere v Sloveniji. Analiziral sem trenutno gospodarsko stanje, od realne rasti bruto domačega proizvoda do plačilnobilančnega ravnovesja. Zadnjemu delu sem dodal še analizo naše uspešnosti pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije, ob tem sem opozoril, kateri so tisti ukrepi, ki bi jih morali še sprejeti, da bi dosegli hitrejšo gospodarsko rast ter ustvarili več in boljša delovna mesta.

1. Nastanek Lizbonske strategije

Na Lizbonskem srečanju marca 2000 se je 15 voditeljev EU strinjalo, da mora Unija sprejeti ukrepe glede politike zaposlovanja in stopnje rasti, ki bodo v podporo socialni koheziji in krepitvi gospodarskega okolja. ameriško gospodarstvo, ki v zadnjem času gradi predvsem na t. i. novi, na znanju temelječi ekonomiji, s čimer je pridobilo opazno prednost na področju informacijske in komunikacijske tehnologije, je prehitelo gospodarstva najboljših in najuspešnejših evropskih držav članic. Če želi Evropa zaščititi svoj socialni model ter svojim državljanom ponuditi nove možnosti, nova delovna mesta in kakovostno življenje, pa se mora odločno odzvati tudi na prežečo nevarnost rastočega azijskega gospodarstva in se soočiti s problemom staranja svoje populacije. Evropa si je za prihodnje desetletje postavila za strateški cilj postati najbolj dinamično in konkurenčno, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki ustvarja nova in čedalje boljša delovna mesta, omogoča nenehno gospodarsko rast z večjo socialno kohezijo ter ne nazadnje gospodarstvo, ki spoštuje in varuje okolje (Kok, 2004, str. 8).

Delovanje vsake posamezne države članice je manj učinkovito od skupnega delovanja vseh držav članic. Bolj ko bo EU razvijala svoja raznovrstna znanja in v medsebojnem sodelovanju odpirala notranje trge, močnejše ter bolj konkurenčno bo postajalo njeno gospodarstvo na ravni vsake posamezne države članice. Lizbonska strategija v tem smislu pomeni vsestransko in neodvisno zaporedje različnih reform.

Evropa mora, kolikor odločno je to le mogoče, spodbujati inovacije. Moč znanja in možnost razprševanje tega znanja na različna gospodarska področja sta temeljna dejavnika dviga stopnje produktivnosti in uspeha. Evropa lahko s tem nadomesti izpad delovne sile, ki je posledica nižje rodnosti, in ustvari pogoje za uvedbo načrtovanega socialnega modela.

Cilji Lizbonske strategije so (Kok, 2004, str. 8):

- dvigniti stopnjo rasti naložb v zasebne in javne raziskovalne dejavnosti s ciljem ustvarjanja večjega znanstvenega, tehnološkega in intelektualnega kapitala,
- spodbujati konkurenco na skupnem trgu in odpirati do zdaj zaščitena področja,
- izboljšati okolje za podjetnike ter omogočiti večjo prožnost in prilagodljivost trga dela z več vlaganji v ustvarjanje novih in različnih znanj.

1.1. Glavna priporočila Lizbonske strategije

Čarobna palica, s katero bi priklicali večjo rast in dodatna delovna mesta, ki jih Evropa nujno potrebuje, ne obstaja. Obstajajo pa resni, med seboj povezani predlogi, ki bi lahko pomagali odpraviti ovire, ki so napoti uveljavitvi vseh potencialov, ki jih evropsko gospodarstvo brez dvoma ima. Uresničevanje vsakega posameznega elementa Lizbonske strategije prispeva k celostnemu uspehu. Ob tem je treba razumeti, da imajo države članice težave na različnih področjih, zato mora vsaka med njimi predloge Lizbonske strategije vključiti v svoj nacionalni program individualno.

Kljub vsemu pa obstaja pet obsežnih politično opredeljenih prednostnih področij, na katerih morajo, da bi se evropsko gospodarstvo lahko dinamično razvijalo, napredovati tako Evropska unija kot celota kot vsaka njena posamezna članica.

Ta področja so (Kok, 2004, str. 19-38):

1. učeča se družba
2. izoblikovanje notranjega trga in spodbujanje konkurence (vključno s storitvenimi dejavnostmi in finančnimi storitvami)
3. ugodna klima za podjetja
4. prilagodljiv trg dela
5. politika okolja

Učeča se družba

Velik poudarek mora biti dan informacijski družbi, kar omogoča spodbujanje razvoja IKT-tehnologij, razvoj pogojev za e-trgovanje in podporo Evropi kot vodilni na področju mobilne komunikacijske tehnologije. Treba je povečati vlaganje v R & R, na raven treh odstotkov BDP, najboljšim znanstvenikom je treba omogočiti bolj privlačne delovne pogoje, potrebna je podpora in promocija novih tehnologij. Na področju izobraževanja in človeškega kapitala je treba prepoloviti število ljudi, ki predčasno zaključijo šolanje, ljudi je treba spodbuditi k vseživljenjskemu učenju, podpreti in pospešiti je treba mobilnost.

Evropska unija mora z dvigom privlačnosti delovnih pogojev in življenja sploh pritegniti k sodelovanju najboljše, najpametnejše znanstvenike z vsega sveta. Države članice morajo zato omejiti administrativne ovire pri priseljevanju znanstvenikov. Do konca leta 2005 bi bilo treba ustanoviti avtonomni Evropski raziskovalni svet (ERC), ki bo financiral in koordiniral dolgoročne raziskovalne projekte na evropski ravni, postopek patentiranja intelektualne lastnine mora postati preprostejši, hitrejši in cenejši, še veliko dela je treba opraviti na področju e-uprave.

Izoblikovanje notranjega trga

Zagotoviti je treba učinkovit prenos prava Evropske komisije, predvsem pri pospešitvi sprejemanja zakonodaje Evropske komisije. Zelo pomembna je odprava ovir pri prostem pretoku izvajanja storitev v EU, potrebna pa je tudi postopna liberalizacija notranjega trga na področju poštnih storitev (2006), letalskega in železniškega prometa (2008) ter trga plina in elektrike (2007). Cilj Lizbonske strategije je tudi izoblikovanje notranjega trga finančnih storitev (2005) in zagotavljanje pravične državne pomoči, ki naj ne bi presegala enega odstotka BDP, na novo bo treba opredeliti pravila glede prevzemanja podjetij.

Treba je sestaviti poročila držav članic o zdajšnjem stanju notranjih trgov, kjer prevzem prava Evropske komisije še ni bil izveden. Na podlagi poročila bo Evropski svet določil skrajni rok, do katerega je treba sprejeti ukrepe za dokončno liberalizacijo notranjih trgov, Evropski parlament in Evropski svet morata potrditi odpravo vseh ovir na področju prostega pretoka izvajanja storitev v EU do konca leta 2005, Evropski svet mora do konca leta 2005 sprejeti vse tiste dele zakonodaje na področju finančnih storitev, ki do zdaj še niso prodrli do nacionalnega prava.

Ugodna klima za podjetja

V EU bo treba pospešiti vlaganja, inovativnost in podjetništvo, za kar bosta potrebna dostop do posojil z nizkimi obrestnimi merami in izboljšana zakonodaja v primeru bankrota, s čimer se kaže razumevanje specifičnosti malih in srednjih podjetij in spodbuja odgovornost pri njihovem vodenju. Zniževati bo treba stroške poslovanja in odpravljati birokratske postopke, ustvarjati boljše pogoje za ustanavljanje podjetij ter na evropski in nacionalni ravni razvijati regulativno strategijo.

Komisija in države članice se morajo dogovoriti o administrativnih ovirah pri ustanavljanju novih podjetij (2005). Komisija mora oceniti, koliko in katere so ovire, ki zavirajo razvoj in ustanavljanje malih in srednjih podjetij, ter jih čim več zmanjšati in odpraviti. Države članice morajo do konca leta 2005 zelo skrajšati čas in stroške pri ustanavljanju novega podjetja. Pri tem je zelo priporočljivo upoštevati predlog "vse na enem mestu".

Prilagodljiv trg dela

Predstaviti je treba več metod usklajevanja na področju socialne zaščite. Stopnja zaposlenosti se mora zvišati, do leta 2005 mora v celoti znašati 67, do leta 2010 pa 70 odstotkov. Stopnja zaposlenosti žensk mora do leta 2005 znašati 57 odstotkov in 60 odstotkov do leta 2010, stopnja zaposlenosti starejših pa 50 odstotkov do leta 2010. Treba bo vpeljati nove pogoje upokojevanja, in sicer sistem progresivne rasti delovne dobe za pet let. Odločno se je treba boriti proti diskriminaciji žensk na delovnih mestih. Cilj je tudi prilagoditev evropskega socialnega modela spremembam in prehod na ekonomski in socialni sistem, ki bosta temeljila

na znanju, zagotoviti je treba socialno varnosti ljudem, ki se selijo po Evropski uniji. Veliko pozornosti bo treba posvetiti zmanjševanju revščine, ki je velik problem EU.

Države članice naj s pomočjo socialnih partnerjev poročajo o izvedbi priporočil (uspešnost na področju zaposlovanja) Evropske komisije, ki so bila sprejeta leta 2004. Treba bo nenehno vlagati v visoko izobraženo delovno silo in hkrati ustvarjati ravnotežje med fleksibilnostjo delovne sile in varnostjo, države članice morajo s pomočjo socialnih partnerjev do konca leta 2005 sprejeti nacionalne strategije vseživljenskega izobraževanja, ki bodo skladne z vse hitrejšim tehnološkim razvojem. Leta 2006 morajo države članice razviti vsestransko strategijo na področju staranja aktivnega prebivalstva. Ljudi je treba spodbuditi, da bodo delali dlje, podjetja pa, da bodo zadrževala starejšo delovno silo.

Politika okolja

Zavedanje o klimatskih spremembah, ki jih povzročajo emisije, mora do konca 2005 omogočiti ratificiranje Kyotskega protokola in napredovanje pri uresničevanju ciljev tega protokola. Napredovati je treba pri oblikovanju opredelitve nove regulative.

Treba bo promovirati eko-učinkovite inovacije in se usmeriti na obnovljive energijske tehnologije in nova goriva za prevozna sredstva ter povečati energijsko učinkovitost, saj je Evropska unija v veliki meri odvisna od uvoza nafte in plina (82 odstotkov v letu 2002).

Zaradi zaostajanja držav članic za cilji Lizbonske strategije in ker je jasno, da nekateri cilji do leta 2010 še ne bodo doseženi, je Evropska komisija v začetku 2005 nekoliko preoblikovala ustrezne dele Lizbonske strategije. V prenovljeni strategiji sicer ni veliko novega, gre pa predvsem za to, da se je po novem predlogu treba usmeriti na tiste natančno določene cilje, ki so trenutno najpomembnejši in bodo zato lažje uresničljivi (Več rasti, boljša delovna mesta, 2005).

1.2. Recesija v petnajsterici EU

Dosežena stopnja napredka evropskega gospodarstva v zadnjih štirih letih je bila veliko razočaranje. V zadnjem desetletju je bila gospodarska rast v Evropi manjša kot v ZDA in Aziji, to pa predvsem zato, ker je bila stopnja rasti javnega in zasebnega povpraševanja zelo nizka. Res je, da je deficit javnega sektorja v Evropi narasel zaradi naraščajočih izdatkov za socialno varnost in manjših davčnih prihodkov, ampak to še vedno ni zadosten razlog za takšen ciklični padec. V Evropi je zelo malo fiskalnega manevrskega prostora, šibki proračunski položaji posameznih držav članic pa so samo še poslabšali položaj celotne Unije. Tako so se mnoge države članice znašle ujete v izredno težkih okoliščinah. Zaradi strukturnih slabosti in nizkega povpraševanja je bila uspešnost nacionalnih gospodarstev slaba, to pa je še

bolj pripomoglo k težjemu uresničevanju določil Lizbonske strategije. Omeniti pa je treba, da mnoge države članice dogovorjenega niso vzele in dovolj resno in marsičesa niso upoštevale. Skupni trg je le en tak primer. To je Evropo omejilo pri doseganju ciljev, h katerim stremi (Kok, 2004, str.10).

Čeprav je Evropska unija danes eno izmed najbolj razvitih območij na svetu, njena gospodarska moč zaradi dolgotrajnega zaostajanja za preostalimi razvitimi državami upada. V obdobju 1995-2003 so bile povprečne letne stopnje rasti v Evropski uniji 2,2 odstotka, med tem ko je bila ta v ZDA 3,2 odstotka, na ravni celotnega svetovnega gospodarstva pa 3,6 odstotka (Mrak, Mrak, Rant, 2004, str. 92).

1.2.1. Razlike v rasti BDP v EU

Obstajajo tri različne skupine držav, ki jih lahko razdelimo glede na različne stopnje rasti od začetka leta 1990.

Prvo skupino sestavljata dve od večjih držav v Uniji, Nemčija in Italija. Za njiju je značilno, da imata v primerjavi s preostalimi državami članicami zelo nizko stopnjo rasti. Skupaj pomenita kar 40 odstotkov celotne proizvodnje EU-15, kar pomeni, da sta s svojo nizko rastjo velika težava za celotno EU.

Drugo skupino sestavljajo Belgija, Danska, Francija, Avstrija in Velika Britanija. Za to skupino je značilno, da je imela zdravo rast, ki je bila blizu povprečju EU.

Tretji skupini pretežno manjših držav (Grčija, Španija, Irska, Nizozemska, Portugalska, Finska in Švedska) je uspela hitrejša rast kot EU v povprečju, še posebej skozi drugo polovico devetdesetih let. Za primer, med letoma 1996 in 2002 je zadnji skupini držav uspela 3,5-odstotna povprečna rast, v primerjavi s 3,25-odstotno v ZDA in 2,25-odstotno v EU-15 kot celoti (European Economy, 2003, str. 105-108).

V Tabeli 1 (na str. 7) so izračuni povprečne rasti BDP po posameznih obdobjih v nekaterih državah. Najbolje se je v zadnjem obdobju izkazala Irska, saj povprečna rast njenega BDP znaša kar neverjetnih 8,3 odstotka. Zelo dobro so se v zadnjem obdobju izkazale tudi Grčija, Španija in Portugalska, vse z nad tremi odstotki.

Tabela 1: Analiza povprečne rasti BDP po posameznih državah v odstotkih

RAST BDP v %	1981-1990	1991-1995	1996-2002
Belgija	2.0	1.6	2.1
Danska	1.6	2.0	2.3
Nemčija	2.3	1.6	1.4
Grčija	0.7	1.2	3.5
Španija	2.9	1.5	3.3
Francija	2.4	1.1	2.4
Irska	3.5	4.6	8.3
Italija	2.2	1.3	1.7
Nizozemska	2.2	2.1	2.8
Avstrija	2.4	2.0	2.2
Portugalska	3.2	1.7	3.0
Finska	3.1	-0.6	3.7
Švedska	2.2	1.3	2.7
Velika Britanija	2.6	1.7	2.6

Vir: European Economy, 2003, str. 107.

Za Grčijo, Španijo, Irsko in Portugalsko je bilo značilno, da so bile v devetdesetih letih v procesu dohitevanja. Življenjski standard je bil v teh državah v omenjenem obdobju pod povprečjem EU kot celote. Grčija in Portugalska sta dosegli le okoli 70 odstotkov evropskega povprečja.

Veliko držav je napredovalo predvsem zaradi rasti produktivnosti dela. V Belgiji, Grčiji, Irski, Avstriji, Portugalski, Finski in Švedski je bila produktivnost dela veliko nad povprečjem EU in ZDA. Naj omenim samo Irsko, katere rast produktivnosti je segala celo do 5,5 odstotka. Najslabše sta se izkazali Španija in Italija. Rast prve je znašala le en odstotek, druge pa še manj, le borih 0,8-odstotka.

Če izvzamemo države, ki so v procesu dohitevanja, so se najboljše izkazale Belgija, Avstrija, Finska in Švedska.

2. Analiza gospodarske rasti v EU in ZDA

2.1. Zaostajanje EU za ZDA na področju konkurenčnosti

Lizbonska strategija nikakor ni poskus kopiranja ravnanja ZDA, gre ji predvsem za to, kako bo Evropa uresničila svojo vizijo o tem, *kaj želi postati in kaj želi obdržati*, da bi se lahko odzvala na povečano globalno konkurenčnost in čedalje starejšo populacijo ter odgovorila na vprašanje, kako se širiti v prihodnje. Razviti mora svoja področja specializacije in odličnosti ter uveljaviti svoje komparativne prednosti, ki pa morajo biti plod njenega lastnega visokega tehnološkega znanja. Prav na tem področju so v prednosti ZDA, ki imajo 74 odstotkov od 300 najboljših IT-podjetij ter 46 odstotkov od najboljših 300 podjetij, ki jih opredeljuje vlaganje v R & R. Izvoz visokotehnoloških proizvodov iz EU je veliko manjši od izvoza iz ZDA. V globalni ekonomiji EU nima druge možnosti, kot da radikalno izboljša raven svojega visokotehnološkega znanja, le tako se bo lahko odzvala na izzive, ki prihajajo iz Azije, predvsem pa iz ZDA (Kok, 2004, str. 12).

V devetdesetih letih se je zgodil pomemben premik v gospodarstvih EU in ZDA. Predvsem z vidika BDP in BDP na prebivalca. Življenjski standard obeh je med letoma 1980 in 1995 rasel s podobno hitrostjo, v drugi polovici devetdesetih pa je EU začela precej zaostajati za ZDA. Ob tem se zastavlja kar nekaj pomembnih vprašanj: bo ta velik razkorak, ki je nastal, permanenten ali samo prehodni, kakšno vlogo bo imela pri tem tehnološka in komunikacijska tehnologija, ob upoštevanju zadnjih gibanj vlaganj in tehnološkega razvoja na obeh območjih, ter kakšne politične odločitve mora sprejeti EU, da bi preprečila večanje prepada med seboj in ZDA (European Economy, 2003, str. 99).

2.1.1. BDP in BDP na prebivalca, gibanja 1960-2003

Ob pogledu na BDP in BDP na prebivalca nam Tabela 2 in Grafikon 1 ponujata informacije o tem, kolikšna je bila rast v EU in ZDA v zadnjih štirih desetletjih. Povprečna rast BDP v EU je bila denimo v šestdesetih in sedemdesetih letih 3,25 odstotka, kar je približno 0,75 odstotne točke več kot v ZDA. To ji je uspelo predvsem v obdobju po 2. svetovni vojni, ko je BDP v EU narasel z manj kot 50 odstotkov ameriške ravni v petdesetih letih na več kot 70 odstotkov ameriške ravni v začetku osemdesetih let. Do leta 1995 se je ta konvergenčni proces ustavil. Rast BDP v EU je postala zelo podobna rasti v ZDA, in sicer s povprečno letno rastjo samo med dva in 2,25 odstotka v osemdesetih ter med ena in 1,25 odstotka v prvi polovici devetdesetih. V Tabeli 2 (na str. 9) imamo zbrana ekonomska in demografska gibanja za EU in ZDA v obdobju 1981-2000 (European Economy, 2003, str. 101-102).

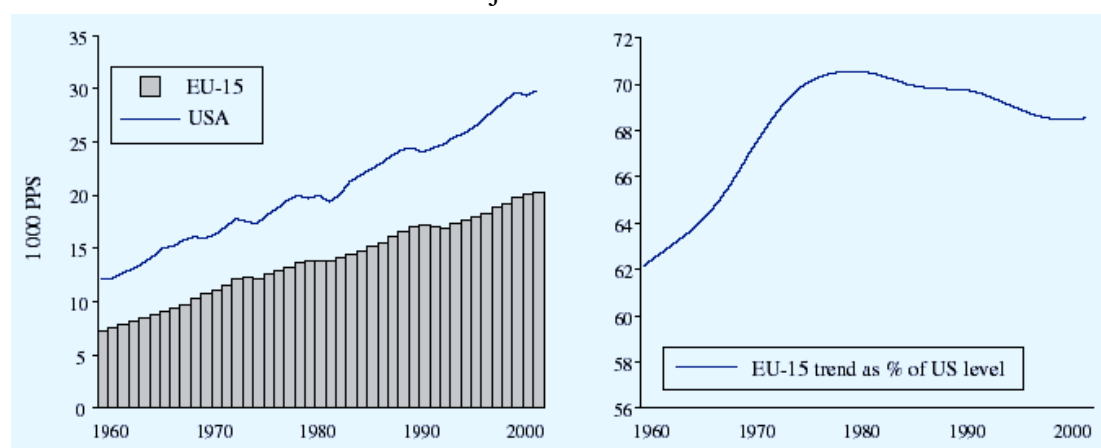
Tabela 2: Ekonomski in demografski trendi za obdobje 1981-2000 v odstotkih

	EU-15		ZDA
		1961-80	
Rast BDP	3.9		3.7
Št. Prebivalcev	0.6		1.2
BDP na prebivalca	3.3		2.5
		1981-90	
Rast BDP	2.4		3.2
Št. Prebivalcev	0.3		1.0
BDP na prebivalca	2.1		2.2
		1991-95	
Rast BDP	1.6		2.4
Št. Prebivalcev	0.4		1.3
BDP na prebivalca	1.2		1.1
		1996-2000	
Rast BDP	2.7		4.1
Št. Prebivalcev	0.3		1.3
BDP na prebivalca	2.4		2.8

Vir: European Economy, 2003, str. 102.

Voditelje Evropskih držav je skrbel predvsem povečan življenjski standard v ZDA v primerjavi z EU. Ta velik razkorak se je zgodil v drugi polovici devetdesetih let, ko se je rast v ZDA v primerjavi z EU povečala za kar 0,5 odstotne točke. Na Sliki 1 je opazno, da se je trend nadaljeval tudi po letu 2000.

Slika 1: BDP za EU in ZDA v obdobju 1960-2002

Vir: European Economy, 2003, str. 103.

2.1.2. Prispevek in produktivnost delovne sile

Podatki iz obdobja po letu 1995 so najbolj aktualni, vendar so za boljše razumevanje v Tabeli 3 in Sliki 1 (na str. 9) prikazani podatki vse od sredine šestdesetih let. Posebej opazen je, tako v EU kot v ZDA v drugi polovici devetdesetih let, trend velike spremembe na področju prispevka in produktivnosti delovne sile (European Economy, 2003, str. 102).

Tabela 3: Analiza povprečne rasti BDP za EU-15 in ZDA

	1966-70	1971-80	1981-90		1991-95	1996-2002
				ZDA		
BDP	3.4	3.2	3.1		2.4	3.2
Delovna sila	1.6	1.6	1.7		1.3	1.5
Produktivnost dela	1.8	1.6	1.4		1.0	1.7
				EU-15		
BDP	5.0	3.2	2.4		1.7	2.2
Delovna sila	-0.7	-0.6	0.1		-0.7	0.9
Produktivnost dela	5.6	3.8	2.2		2.4	1.4

Vir: European Economy, 2003, str. 104.

a) Prispevek delovne sile

V drugi polovici devetdesetih let je v ZDA prišlo do opaznega povečanja prispevka delovne sile h gospodarski rasti, kar je bila odlika ameriške uspešnosti že od leta 1960. Iz razmer v drugi polovici devetdesetih, ko je okoli 60 odstotkov skupne ameriške gospodarske rasti izviralo iz delovne sile, je v letu 2002 isti dejavnik k celotni proizvodnji pripomogel samo eno tretjino, in to ob 72-odstotni stopnji zaposlenosti (v primerjavi z 64-odstotno v EU). Za EU se je zdel takšen preobrat sredi devetdesetih let skoraj neverjeten. V zadnjem času pa delovna sila v EU prispeva k rasti skoraj enak delež kot v ZDA. Kot zanimivost naj omenim, da je sredi devetdesetih prispevek delovne sile v EU znašal samo desetino istega prispevka v ZDA (European Economy, 2003, str. 102).

b) Produktivnost delovne sile

Na žalost EU je močno okrevanje prispevka delovne sile spremljalo negativno gibanje, ki se je v zadnjem času pojavilo pri produktivnosti delovne sile. Poleg tega je, prvič po več desetletjih, stopnja rasti produktivnosti v EU manjša kot v ZDA. Kljub velikemu obratu na področju zaposlovanja pa so ZDA ohranile razmeroma izjemen položaj, kjer je možna povezava visoke stopnje rasti zaposlovanja in večje produktivnosti. Glede ustvarjanja novih

delovnih mest so ZDA od leta 1970 nenehno boljše od EU, saj imajo osem odstotkov višjo stopnjo zaposlenosti (European Economy, 2003, str. 102-103).

Do pred kratkim je EU lahko ohranjala razmeroma visoko življenjsko raven svojih prebivalcev v primerjavi z ZDA, predvsem zaradi hitrejše rasti produktivnosti. Če je pot te produktivnosti zdaj negotova, lahko EU pričakuje težje čase. Še več, že kmalu se bo morala soočila z negativnim učinkom staranja populacije, kar bo brez dvoma vplivalo na morebitno rast velike večine držav članic.

Za EU je značilno, da je dvigajoči se trend v celotnem prispevku delovne sile v večji meri posledica večje rasti zaposlovanja kot pa povečanja števila delovnih ur. Povprečno število ur, prebitih na delovnem mestu, namreč še naprej pada. Razmere v ZDA so na tem področju precej drugačna kot v EU. Povprečno število ur, prebitih na delovnem mestu, namreč v ZDA že od leta 1980 nenehno raste.

2.2. Kako osnovni kazalci produktivnosti vplivajo na naložbe

Pri analiziranju naložb je treba razumeti, da se njihove strukture vsaj v dveh zelo pomembnih segmentih spreminjajo (European Economy, 2003, str. 126).

Prvič, **rast in pomembnost naložb v znanje (knowledge-intensive)**: delež naložb v informacijske in telekomunikacijske tehnologije (IKT) se je v EU skozi devetdeseta leta počasi večal in se na koncu približal eni tretjini tega deleža v ZDA. V IKT-naložbe so poleg naložb v programsko opremo in izdatkov za R & R vključene tudi dodatne naložbe v visoko izobraženo delovno silo. Ob tem je treba poudariti, da imajo naložbe v R & R v mnogih razvitih gospodarstvih izjemno pomembno vlogo (European Economy, 2003, str. 126).

Drugič, **večanje mednarodne mobilnosti kapitala**: tehnologija, povezana z globalizacijo, in liberalizacija kapitalskega trga sta zelo povečali delež gibanja kapitala na splošno, še posebno na področju tujih neposrednih naložb. Čedalje večja pomembnost multinacionalk se pri naložbenih gibanjih kaže v deležu neposrednih tujih naložb (FDI). Ta delež je iz prvotnih petih odstotkov svetovnega BDP, na začetku osemdesetih let, ob koncu devetdesetih let narasel do zavirljivih 15 odstotkov. Da bi lahko razumeli premik teh strukturalnih sprememb, je treba poleg agregatnega vlaganja upoštevati tudi specifične naložbene kategorije, kot so IKT, FDI, in R & R.

Stopnja regulacije v posameznih državah ima zelo pomembno vlogo pri tujih neposrednih naložbah, so pa FDI tudi pogonsko kolo pri novih modelih vlaganja, kot so IKT. Obstajajo tudi dokazi, da je financiranje z lastnim kapitalom (equity-based) veliko prijaznejše za fizične

naložbe. Znanje je pomemben dejavnik pri tujih neposrednih naložbah. Vse to govori o pomembnosti omenjenih dejavnikov pri privlačnosti posameznih držav za različne načine vlaganja (European Economy, 2003, str. 126).

2.3. Znanje in inovacije za rast

V sodobnih gospodarstvih, kakršno je gospodarstvo EU, so znanje, inovacije in izobraževanje glavni vzvodi za rast produktivnosti. Znanje je kritični dejavnik, s katerim si lahko Evropa zagotovi konkurenčnost v svetu, kjer drugi konkurirajo s poceni delovno silo ali s primarnimi surovinami. V tem poglavju se osredotočam na izdatke, ki jih EU namenja za raziskave in razvoj, predvsem pa na vse probleme, ki tarejo Evropo na tem področju (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 25).

2.3.1. Povečanje in izboljšanje naložb v raziskave in razvoj v EU

Naložbe v raziskave in razvoj so v EU še vedno za tretjino manjše kot v ZDA. Glavni razlog za to je zasebni sektor, iz katerega je kar 80 odstotkov primanjkljaja vlaganj v raziskave in razvoj, to velja predvsem za področje informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT). Delež, ki ga EU namenja temu področju, je le dva odstotka BDP, kar je le malo več kot v času sprejetja Lizbonske strategije. EU se mora hitreje približati cilju, to je trem odstotkom BDP za odhodke za raziskave in razvoj. Javni izdatki se morajo povečati ter postati bolj učinkoviti, podjetja pa je treba spodbuditi, da bodo postala dejavna na področju inovacij ter raziskav in razvoja (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 25).

Kritiki so se začeli spraševati, kako priti do zelenih treh odstotkov za raziskave in razvoj. Napredek je odvisen predvsem od posameznih držav članic. Cilj Lizbonske strategije je tri odstotke BDP do leta 2010. Države članice morajo v svojih nacionalnih Lizbonskih programih opredeliti ukrepe, ki jih bodo izvajale za doseg tega cilja. Kot že rečeno, bo pri tem ključnega pomena povečanje naložb v zasebnem sektorju.

Zelo pomemben je tudi usklajen evropski pristop k izboljšanju fiskalnega okolja za raziskave in razvoj. Pri tem gre za spodbujanje podjetij, da bi več vlagala v to področje, tako doma kot tudi v drugih državah, saj je za razvoj tehnološko visoko razvitih malih in srednjih podjetij to zelo pomembno.

EU je začela izvajati nov okvirni program, ki bo posvečal pozornost kakovosti raziskav prek bodočega Evropskega raziskovalnega sektorja. Sestavljali ga bodo svetovno uveljavljeni

znanstveniki, ki bodo izbirali raziskovalne projekte in programe na podlagi znanstvene odličnosti (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 26).

Mladim in inovativnim podjetjem je treba olajšati dostop do virov financiranja za raziskave in razvoj. Trenutno je največja ovira za inovativnost brez dvoma omejen dostop do financ.

2.3.2. Omogočanje inovacij ter uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT)

Univerze morajo okrepiti svoj prispevek k ustvarjanju in širjenju znanja v EU. Trenutno se Komisija ukvarja z idejami, kako povečati zmogljivosti univerz in kakovost njihovih raziskav, da bi se te bolj učinkovito povezovale z industrijo. Komisija se ukvarja tudi z vprašanjem, kako izboljšati kakovost evropskih univerz, da bodo te lahko na mednarodni ravni konkurirale drugim univerzam. Zdajšnji način financiranja se v mnogih pogledih kaže kot neprilagojen izzivom, ki jih današnji globalni trg pomeni za profesorje in študente (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 26).

Konkurenca in davčna politika pomembno vplivata tako na inovativnost kot tudi na hitrost, s katero se nove tehnologije prenesejo v prakso. Inovacijske zmogljivosti tako EU kot tudi drugih držav so v veliki meri odvisne od krepitev naložb in uporabe novih tehnologij, še zlasti od uporabe IKT, kar velja tako za javni kot zasebni sektor. Informacijska in telekomunikacijska tehnologija sta glavni sestavini na znanju temelječega gospodarstva. Delež IKT po nekaterih raziskavah omogoča kar 50-odstotno rast produktivnosti v sodobnih gospodarstvih. Res pa je, da je ta delež veliko nižji v Evropi kot v Združenih državah, še posebej to velja za storitvene dejavnosti, kot so prevoz, prodaja na drobno in finančne storitve (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 27).

Največjo odgovornost pri tem nosijo podjetja in javne uprave, ko pripravljajo svoje investicijske programe. Evropa jim je pri tem lahko le v pomoč. Zelo pomemben del Lizbonske strategije je tudi pobuda, da morajo evropske informacijske družbe nenehno spodbujati uporabo IKT. To bo Komisija dosegla s spodbujanjem stabilnega in konkurenčnega trga za elektronsko komuniciranje in digitalne storitve ter s povečanjem raziskav in inovacij v IKT (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 27).

Nacionalni delovni programi morajo po Lizbonski strategiji zagotoviti časovni načrt za ustanovitev in razvoj t. i. inovacijskih središč. Po tem načrtu mora biti več pozornosti namenjene ustanavljanju teh središč s sodelovanjem malih in srednjih podjetij za visoko tehnologijo ter univerz; zagotovljena mora biti tudi ustrezna ekonomska in finančna pomoč. Vsaka država članica mora sama izkoristiti možnosti, ki jih ponujajo regionalni in socialni

skladi EU. Namen tega načrta je spodbuditi čim boljši pretok idej iz laboratorijev v industrijo. V tem je bistvo težnje EU po znanju. Evropska komisija kot ključ rasti predlaga ustanovitev Evropskega tehnološkega inštituta, ki naj bi deloval kot središče, ki bi k sodelovanju pritegnilo najboljše znanstvenike z vsega sveta (Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo, 2005, str. 27).

3. Analiza napredka pri doseganju Lizbonskih ciljev

Z Lizbonsko strategijo si je EU postavila cilje, ki jih mora doseči do leta 2010. Splošni napredek, ki je bil dosežen od leta 2000, je (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 9):

- od leta 1999 je bilo ustvarjenih več kot šest milijonov delovnih mest, pri čemer se je celotna stopnja zaposlenosti do leta 2002 povečala z 62,5 na 64,3 odstotka. Stopnja dolgoročne brezposelnosti v Evropi je upadla, s štirih odstotkov v letu 1999 na tri odstotke v letu 2002. Ob navedenem na trgu dela potekajo reforme, ki počasi že kažejo rezultate;
- številni ključni trgi so se v celoti ali deloma odprli za konkurenco: železniški tovorni promet, pošne storitve, telekomunikacije, trg elektrike in plina. Z večjo konkurenco se je izboljšala kakovost storitev, znižali so se stroški, brez negativnih posledic za zaposlovanje. Vzpostavil se je tudi enoten evropski zračni prostor, kar omogoča manjše zamude in zastoje;
- gospodarstvo, temelječe na znanju, postaja resničnost, denimo uporaba interneta v že kar 93 odstotkih šol in v podobno visokem odstotku v podjetjih, gospodinjstvih in državni upravi;
- pri oblikovanju politik se vse bolj uveljavlja strategija trajnostnega razvoja. S staranjem prebivalstva je neizogibna reforma pokojninskih sistemov v vseh državah članicah. Hkrati se je EU začela veliko bolj posvečati varovanju okolja;
- v zadnjih štirih letih je bilo sprejetih kakih sto uredb, direktiv in programov, ki sledijo Lizbonskim ciljem. Vse to kaže, da so evropske institucije opravile veliko dela.

Po začetnih spodbudnih in pozitivnih rezultatih pa je treba za uresničitev ciljev storiti še veliko. Začetek je pokazal, da je EU na pravi poti, vendar pa bo za celovito uresničitev Lizbonske strategije potreben nov zagon. Pred Evropsko unijo in njenimi posameznimi državami članicami je veliko dela, saj gre za zares korenite spremembe. Pri tem je seveda od vsake posamezne države odvisno, v kolikšni meri bo upoštevala priporočila, še bolj

pomembno pa je, v kolikšni meri bo načrtovane spremembe sprejela in uresničila. Po analizi, ki jo je opravila Komisija, se bo treba osredotočiti zlasti na štiri segmente: premajhna trdnosti javnih financ, nezadovoljiv prispevek zaposlenosti in produktivnosti k rasti, nespodbudni razvoj notranjega trga in pomanjkanje trajnostne rasti (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 9).

3.1. Zagotovitev trdnosti javnih financ

Evropska unija mora nadaljevati z zdajšnjo davčno politiko, ki mora slediti Paktu stabilnosti in rasti. To je pomembno zlasti z vidika stabilnosti inflacije, zmanjšanja javnega dolga in spodbujanja zaupanja potrošnikov in vlagateljev. Zato je nujno ohraniti ustaljen makroekonomski okvir (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 10).

Države članice niso bile v enaki meri disciplinirane glede proračunskih in davčnih predpisov. Zaradi slabšega stanja v gospodarstvu v zadnjih letih je povprečni primanjkljaj EU v letu 2003 znašal 2,7 odstotka BDP. V nekaterih primerih, kot sta Francija in Nemčija, se je to zgodilo zaradi ohlapne proračunske politike, saj sta obe prekoračili še dovoljeno mejo treh odstotkov primanjkljaja. Taka politika je vodila v povečanje prihrankov, namesto da bi spodbujala porabo.

Veliko več je treba storiti za to, da bodo državne javne finance v Evropski uniji srednjeročno in dolgoročno stabilne, da se bo trajnostni razvoj gospodarstva sposoben soočiti s kritičnimi demografskimi gibanji. Več kot polovica držav je izpostavljena tveganju upada gospodarske rasti, več kot šest držav članic pa je preseglo referenčno vrednost 60 odstotkov BDP.

Na podlagi naštetega se je mnogo držav odločilo za reforme pokojninskih sistemov in sistemov zdravstvenega zavarovanja, s čimer želijo zagotoviti socialno varnost in finančno učinkovitost. Veliko držav ima pri sprejemanju reform težave z doseganjem dogovora med partnerji. Vendar je smer prava, zato je treba ta prizadevanja še naprej podpirati.

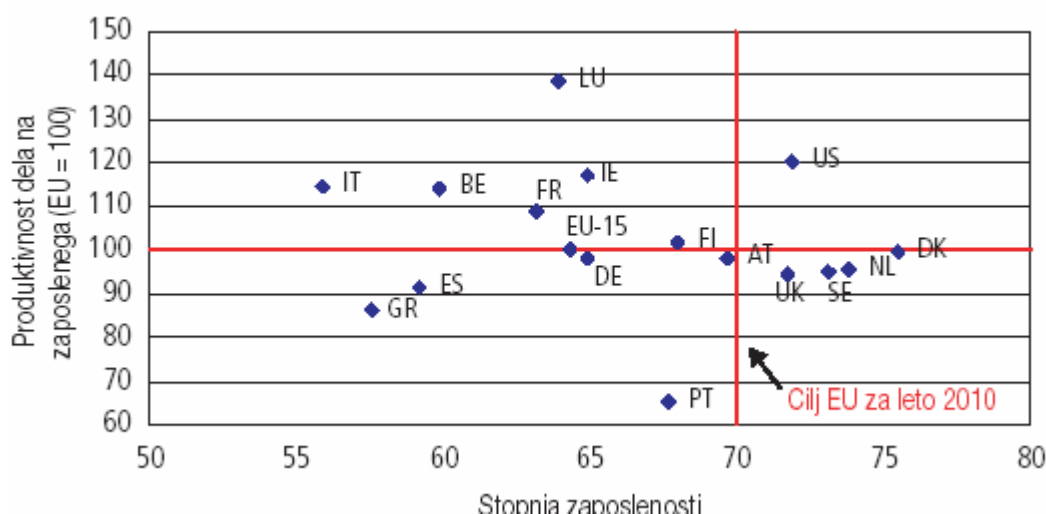
3.2. Zaposlenost in produktivnost še vedno nezadostni za rast

Rast v Evropi je v zadnjih štirih letih ostala nizka, zato se tudi relativna stopnja bruto domačega proizvoda na prebivalca za Unijo denimo v letu 2003 ni spremenila. EU bo težko dohitela ZDA, njen BDP na prebivalca je še zmeraj nizek, saj dosega le 72 odstotkov BDP v ZDA. Razloga za nezadostno rast sta predvsem nižja zaposlenosti in produktivnost (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 10).

Danska, Nizozemska, Švedska in Velika Britanija so na področju zaposlovanja cilje Lizbonske strategije že dosegle. Njihova stopnja zaposlenosti je na ciljni ravni za leto 2010, pri čemer je produktivnost blizu ali nekoliko pod povprečjem EU. V Nemčiji, Avstriji in na Finskem je stopnja produktivnosti blizu povprečja EU, vendar pa je stopnja zaposlenosti še vedno pod zastavljenimi cilji. Pri preostalih državah, kot so Belgija, Francija, Irska, Italija in Luksemburg je stopnja zaposlenosti še veliko pod ciljno stopnjo za leto 2010, vendar pa imajo visoko stopnjo produktivnosti. V Grčiji, Španiji in na Portugalskem pa ostajata stopnji zaposlenosti in produktivnost dela pod povprečjem EU (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 11).

Na Sliki 2 so podatki o stopnji zaposlenosti in stopnji produktivnosti v EU leta 2003. Iz grafa lahko razberemo, da so se najbolj izkazali Avstrija, Velika Britanija, Švedska, Nizozemska, Luksemburg in Danska. Jasno je tudi, da so ZDA daleč pred vsemi, tako po stopnji zaposlenosti kot tudi po stopnji produktivnosti. Luksemburg je po stopnji produktivnosti dela na prebivalca uspešnejši od ZDA, neugodno pa je gibanje razmerja med produktivnostjo in zaposlenostjo. Iz Slike je tudi razvidno, kakšen je cilj EU za leto 2010, ki pa so ga nekatere države članice že dosegle. Veliko še morajo do leta 2010 postoriti Italija, Grčija, Belgija, Španija ter Francija in Nemčija.

Slika 2: Stopnja zaposlenosti in stopnja produktivnosti v EU

Vir: Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 13.

Gospodarska rast v Evropi je v veliki meri odvisna od rasti zaposlenosti. Posamezne države članice morajo na tem področju narediti več, saj je stopnja zaposlenosti v EU še vedno prenizka. Splošna rast zaposlenosti se je leta 2002 ustavila pri 64,3 odstotka, v primerjavi z 62,5-odstotno v letu 1999. Cilj po Lizbonski strategiji, in sicer 70- odstotna zaposlenost do leta 2010, je še vedno uresničljiv. Gibanje stopnje zaposlenosti starejših (med 55. in 64. letom) je skrb vzbujajoče. Cilj Lizbonske strategije je do leta 2010 doseči 50-odstotno zaposlenost te starostne skupine, kar je mogoče, če bi Evropska unija zanjo priskrbelo sedem

milijonov delovnih mest. Problem je velik, saj nove članice dosegajo povprečno komaj 30-odstotno zaposlenost starejše populacije. Stopnja zaposlenosti žensk narašča hitreje kot povprečna stopnja celotne zaposlenosti. Povečanje za 2,7 odstotne točke v zadnjih treh letih je kar spodbudno, zato je cilj, 60 odstotkov do leta 2010, precej realen (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 12).

Produktivnost je še vedno na nizki ravni. V Evropi upada že od sredine devetdesetih let in jše naprej ostaja nižja od produktivnosti v ZDA. Z najboljšimi rezultati se lahko pohvalijo Luksemburg, Irska in Belgija. Slabše so se odrezale Portugalska, Grčija, Španija in Velika Britanija. Zanimivo je tudi, da je stopnja produktivnosti v novih državah članicah nižja od 50 odstotkov zdajšnjega povprečja v Uniji, je pa res, da je rast produktivnosti v teh državah višja od povprečne rasti v Skupnosti. Kot sem že omenil, je nižja produktivnost posledica premajhnega vlaganja v informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) ter neustreznih naložb. Po nekaterih raziskavah je prispevek produktivnosti v EU kar za polovico manjši kot v Združenih državah. To je še zlasti opazno v Belgiji, Španiji in Franciji (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 14).

Ključ do srednjeročne in dolgoročne rasti so naložbe na vseh možnih področjih. Vendar so naložbe podjetij upadle, in sicer z 18,3 odstotka BDP v letu 2000 na 17,2 odstotka v letu 2002, upadle so tudi v javnih družbah in so znatno nižje kot v Združenih državah. Zmanjšanje naložb škodi zlasti prednostnim področjem, določenim v Lizbonski strategiji: projektom evropskega pomena, kot so transnacionalne omrežne infrastrukture ali sektor znanja.

Ukrepi za povečanje obsega naložb v raziskave in razvoj so bili neenotni in počasni. Razne raziskave kažejo, da se vlaganje v raziskovalno-razvojne dejavnosti v Uniji bliža dvema odstotkoma BDP, vendar ob povprečni štiriodstotni letni stopnji rasti v obdobju 1997-2002, kar pa ne bo zadostovalo za ciljne tri odstotke do leta 2010. Kljub temu, da je večina držav članic sprejela ukrepe za povečanje izdatkov za raziskave, so jih le redke znale pretvoriti v proračunske postavke.

Evropa pa se sooča še z enim resnim problemom, in sicer s pomanjkanjem visokokvalificirane delovne sile. Kljub temu, da se je število raziskovalcev v Uniji nekoliko povzpelo, s 5,4 odstotka na tisoč zaposlenih v letu 1999 na 5,7 odstotka v letu 2001, je to še precej pod ravniyo v državah, ki dosegajo ciljno stopnjo treh odstotkov, določeno za naložbe v raziskovalno-razvojne dejavnosti v EU (ZDA 8,1/1000, Japonska 9,1/1000) (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 14).

Naložbe v človeški kapital so nezadostne. Stopnja javnih izdatkov za izobraževanje v BDP v Uniji (4,9 odstotkov) je primerljiva s stopnjo v Združenih državah (4,8 odstotka) in celo višja od stopnje vlaganj na Japonskem (3, 6 odstotka). Glavni problem pa je, da je stopnja zasebnih naložb v EU znatno nižja. Prispevek gospodarskega sektorja v omenjenih državah je za kar od tri- do petkrat višji kot v Evropi. Po najnovejših raziskavah sodeč, eno dodatno leto šolanja v

Evropi poveča skupno produktivnost za 6,2 odstotka. Povečanje naložb v človeške vire brez dvoma ne zadošča. Treba bo predvsem učinkoviteje vlagati. Svet je zato sprejel referenčne stopnje za oblikovanje reforme za izboljšanje) sistema izobraževanja in usposabljanja (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 15).

3.3. Slabosti notranjega trga in konkurenčnosti

V zadnjem desetletju smo bili v EU priča zelo uspešnemu delovanju notranjega trga, ves potencial pa kljub temu še ni prišel do izraza, zato je treba zagotoviti takšno delovanje notranjega trga, ki bo spodbujalo dinamično podjetništvo in povečevalo konkurenčnost gospodarstva. Treba se bo soočiti z upočasnitvijo integracije blagovnih trgov. Obseg čezmejne blagovne trgovine se je upočasnil – leta 2001 je za 2,5 odstotka zrasel, leto za tem pa se je celo zmanjšal, za 0,3 odstotka. Pomanjkanje zaupanja porabnikov v čezmejno poslovanje in elektronsko trgovanje zmanjšuje možnosti za izboljšanje konkurenčnosti, ki jih ponuja prosta čezmejna konkurenca. Treba bo odpraviti številne tehnične ovire, ki ovirajo prosti pretok blaga. Omeniti je tudi treba, da se je izenačevanje cen v Uniji v zadnjih petih oziroma šestih letih ustavilo. Storitveni sektor v evropski uniji pomeni kar 70-odstotni delež BDP. Še zmeraj pa je težava velika razdrobljenost storitvenega sektorja, zlasti na področju distribucije in maloprodaje. Podjetniki se soočajo s številnimi težavami, ki zavirajo izvajanje čezmejnih storitev. Za nedokončano tržno odpiranja v komunikacijskih gospodarskih panogah lahko rečemo, da je stanje na tem področju v vsaki državi drugačno; večina držav pa je že odpravila državni nadzor svojih telekomunikacijskih trgov. Mnogi strateški ukrepi za povečanje konkurenčnosti zaradi pomanjkanja politične volje niso bili izpeljani, še vedno niso bile izpeljane tudi reforme, potrebne za razvoj notranjega trga. Precej je upadla stopnja prenosa evropskih direktiv, ki urejajo notranji trg. Pri prenosu zakonodaje ne zamujajo le Danska, Finska in Portugalska. Stanje pa je še veliko slabše pri direktivah, sprejetih na podlagi Lizbonske strategije. Teh je 70, omogočile pa naj bi večjo usklajenost in skupni zakonodajni okvir, ki naj bi okrepila notranji trg in konkurenčnost (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 16).

Ustrezno pozornost je treba nameniti tudi obetajočim področjem, ki jih je treba ohranjati in krepiti. Velik problem je razdrobljenost finančnih trgov v evropski uniji, kjer močno zaostajamo za Združenimi državami. Kot odgovor na to problematiko je bil sprejet akcijski načrt za finančne storitve. Ena od prednostnih nalog ostaja odprava fiskalnih motenj, ki bo omogočila izboljšanje konkurenčnosti podjetij. Treba je sprejeti ukrepe, s katerimi bodo odpravljene vse oblike dvojnih obdavčitev in fiskalnih ovir za izvajanje čezmejnih dejavnosti. Evropska unija potrebuje ugodno zakonsko okolje, ki je bistvenega pomena za povečanje konkurenčnosti. Zelo pomembna pa je močna konkurenčna politika na notranjem trgu, ki bo ohranjala in krepila konkurenčnost (Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo, 2004, str. 17).

3.4. Obstoječe stanje

Ko analiziramo trenutne razmere, lahko razlikujemo med skupino bolj uspešnih držav članic (Danska, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Švedska in Velika Britanija) ter skupino manj uspešnih držav članic (Grčija, Španija, Italija in Portugalska). Napredek, ki so ga države članice dosegle v štirih letih od sprejema Lizbonske strategije, se od države do države precej razlikuje. Zelo so napredovale Belgija, Francija in Grčija, medtem ko so Nemčija, Luksemburg, Avstrija in Portugalska precej razočarale. S težavami se soočajo prav vse članice, zato bo treba za doseganje zelenih rezultatov pri njih vložiti veliko več truda. Prvi rezultati Lizbonske strategije se kažejo na področju zaposlenosti. Kar zadeva produktivnost, je gibanje še vedno precej pozitivno na področju IKT-tehnologij, skrb pa vzbujajo predvsem rezultati na področju tradicionalnih storitvenih dejavnosti in gospodarskih panog. Komisija opozarja na štiri področja, ki narekujejo gibanja produktivnosti in so v Evropski uniji zelo vplivna. Ta področja so regulacija, struktura finančnih trgov, stopnja integracije blagovnih trgov in obseg naložb v znanje. Produktivnost delovne sile je rasla v Grčiji in na Irskem, padala pa v Italiji in Luksemburgu.

Veliko pozornosti je bilo namenjene razmeram v evropski uniji in ZDA, predvsem pa razlikam med obema gospodarskima velesilama. Veliko razprav je bilo tudi o tem, na katerih področjih in koliko je Evropska unija dosegla pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije. Vse navedeno mi bo v naslednjih poglavjih v pomoč pri analizi gospodarskega razvoja Slovenije. Nekaj težav je bilo pri zbiranju podatkov, kot so recimo o IKT- tehnologiji, vendar pa so za pomembnejša področja ti podatki razmeroma ažurni. V naslednjih poglavjih se tako osredotočam na razmere v Sloveniji v razmerju do Evropske unije in Lizbonske strategije.

4. Gospodarski razvoj in razvitost Slovenije v primerjavi z EU

Raven gospodarske razvitosti v Sloveniji se vztrajno povišuje, počasi pa se tudi zmanjšuje razvojni zaostanek za povprečjem držav evropske petnajsterice, vendar pa je to zmanjševanje veliko počasnejše kot v nekaterih drugih novih članicah Evropske unije. Zaradi razvojnih in strukturnih slabosti na različnih področjih, ki se le počasi odpravljajo, je gospodarski razvoj v Sloveniji nazadoval. Po nekaterih kazalcih Slovenija sicer že dosega zeleno stopnjo razvitosti, vendar še zmeraj v redkih izjemah.

Na področju makroekonomske razvitosti so bili doseženi ugodni rezultati. Realna rast bruto domačega proizvoda se je v letu 2004 okrepila, znašala je 4,5 odstotka v primerjavi z istim obdobjem leto poprej. Dosegli smo visoko izvozno aktivnost in nadaljevanje rasti domače porabe, s čimer so se izboljšale tudi razmere na trgu dela. Usklajeno delovanje

makroekonomskih politik Vlade RS in Banke Slovenije je pripomoglo k upočasnitvi rasti cen življenjskih potrebščin, ta se je v letu 2004 znižala, s 4,6 na 3,2 odstotka. Primanjkljaj tekočega dela plačilne bilance se je le nekoliko povečal, zmanjšala pa se je tudi brezposelnost (Poročilo o razvoju, 2005, str. 9).

Strukturne spremembe so bile v Sloveniji zelo počasne, saj so se reforme izvajale šele ob koncu devetdesetih let. Izvajanje reform se je glede na druge države znova upočasnilo po letu 2001. Zaostanki se kažejo predvsem na področjih reform nebančnega sektorja in na deležu kmetijstva in industrije, in sicer v dobro rasti deleža storitev in uvajanja politike konkurence, in to predvsem pri podjetjih, v katerih je država večinski lastnik. Vzroki so v neustreznem razvoju ključnih razvojnih dejavnosti, kot so človeški viri, razvojno-raziskovalne dejavnosti, inovacije in podobno (Poročilo o razvoju, 2005, str. 10).

Ključni razvojni dejavniki, ki jih priporoča Strategija razvoja Slovenija (2004), so:

- oblikovanje družbe, temelječe na znanju,
- povečanje konkurenčnosti gospodarstva,
- liberalizacija infrastrukture in
- spremenjena vloga države v gospodarskem razvoju.

Pri oblikovanju družbe, temelječe na znanju, podatki kažejo, da Slovenija le počasi zmanjšuje zaostanek za evropsko petnajsterico. Enako velja za povečanje konkurenčnosti gospodarstva, saj je izvedba strukturnih reform pri nas prepočasna. Evropska komisija je ocenila, da sta prepočasna tudi procesa liberalizacije in privatizacije, saj do zdaj na tem področju ni bilo zaznati večjih premikov. V Tabeli 4 (na str. 21) so zbrane ocene doseženega razvoja po posameznih področjih (Poročilo o razvoju, 2005, str. 10).

Tabela 4 : Dosežen razvoj po področjih

PODROČJE	IZBOLJŠANJE	SLABOSTI
Trajnostno povečanje blaginje	Zniževanje razvojnega zaostanka pri gospodarskem razvoju, ugoden socialni razvoj.	Prepočasno izboljševanje na področju okoljskega razvoja.
Spremembe gospodarske strukture (merjeno s strukturo bruto dodane vrednosti)	Postopno povečanje deleža storitev.	Prevelik delež industrije; zaostajanje poslovnih in finančnih storitev.
Makroekonomska stabilnost	Ugodna gospodarska rast, upočasnjena rast cen življenjskih potrebščin, uravnotežena plačilna bilanca.	Nerazvojna naravnost javnofinančnih odhodkov, gospodarska rast bi bila lahko hitrejša, povečanje fiskalne obremenitve, nizka stopnja zaposlenosti mladih in starejših.
Tranzicijske reforme	Reforme poslovnega okolja za podjetništvo, ki pa so še prepočasne.	Prepočasnost reform na področjih finančnega sektorja, politike konkurence in pravne države.
Družba, temelječa na znanju	Izobrazbena raven prebivalstva in vključenost v izobraževanje, povečano vlaganje poslovnega sektorja v R & R, uporaba interneta.	Slaba učinkovitost in kakovost izobraževanja, počasno uvajanje konkurence na trgu elektronskih komunikacij, nizka inovativna aktivnost podjetij.
Konkurenčnost gospodarstva	Povečanje produktivnosti in povečanje tržnih deležev na najpomembnejših tujih trgih, ki pa se upočasnjujeta.	Nezadostno prestrukturiranje podjetij v smeri višje dodane vrednosti in tehnološko zahtevnejše proizvodnje; nizka stopnja podjetništva.
Finančni sektor	Ustvarjanje možnosti za povečanje konkurenčnosti sektorja; rast vzajemnih skladov.	Vzpostavitev učinkovite lastniške strukture bank in zavarovalnic in šibek razvoj trga kapitala.
Infrastruktura	Povečanje investicij v infrastrukturi.	Neučinkovite javne službe s področja komunalnih dejavnosti, liberalizacija tovornega železniškega prometa.
Država	Zmanjševanje sodnih zaostankov pri najpomembnejših zadevah, zaustavitev rasti javnofinančnih odhodkov, izboljšanje kakovosti javnih institucij in poslovnega okolja.	Sodni zaostanki, pomembni za delovanje gospodarskih subjektov, politika konkurence, rast plač in socialnih transferjev v javnofinančnih odhodkih.
Regionalni razvoj	Primerjalno majhne razvojne razlike med regijami. Zmanjševanje razlik v stopnji brezposelnosti.	Razvojni zaostanek pomurske regije ter povečevanje razvojnega zaostanka v zasavski in savinjski regiji.
Okoljski razvoj	Institucionalna gradnja in implementacija, ekološko kmetovanje, ugoden delež obnovljivih virov energije.	Energetska intenzivnost, naraščanje okoljsko obremenjujočih proizvodenj, intenzivnost kmetijstva.
Socialni razvoj	Socialna povezanost in zniževanje revščine, sorazmerno majhna neenakost dohodkov na sploh in med spoloma, končanje večine reform socialnega varstva.	Počasnost priprav reform zdravstva, nizka zaposlenost starejših oseb.

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

4.1. Bruto domači proizvod

Bruto domači proizvod je po transformacijski depresiji, ki se je v Sloveniji začela leta 1987 in se nadaljevala tudi v prvih dveh letih devetdesetih let, začel spet naraščati. S tem se je začelo obdobje intenzivnega proizvodnega prestrukturiranja in nadomeščanja izgubljenih trgov z novimi. V letu 1994 je bila 5,32-odstotna gospodarska rast odsev ugodnega mednarodnega ekonomskega okolja in vnovičnega povečanja izrabe obstoječih kapacitet. V primerjavi z letom 1994 je bil tempo naraščanja gospodarske aktivnosti v obdobju od leta 1995 do 2000 nekoliko počasnejši, kljub temu pa je bila rast BDP v tem obdobju relativno visoka, v povprečju je znašala 4,27 odstotka na leto (Murn, Rojec, Stare, 2002, str. 112).

V letih 2001 in 2002 pa se je realna rast bruto domačega proizvoda upočasnila, v strukturi rasti se je zmanjšal prispevek tujine, okreplil pa se je prispevek domače porabe. Povprečna letna stopnja gospodarske rasti se je s 4,27 odstotka v obdobju 1995-2000 upočasnila na 2,99 odstotka v letih 2001 in 2002. Ta upočasnitev je bila po eni strani posledica poslabšanja gospodarskih gibanj v mednarodnem okolju in njihovih vplivov na gibanje izvoza, po drugi strani pa se je tudi razmeroma nizka realna rast domače porabe po letu 2000 krepila le postopoma (Murn, Rojec, Stare, 2003, str. 72).

Ocenjena gospodarska rast za leto 2003 je bila samo 2,5 odstotka, kar je bilo najmanj po letu 1992. Glavni razlog za tolikšno zmanjšanje rasti je bila predvsem manjša rast tujega povpraševanja zaradi gospodarske rasti Evropske unije, saj je bila ta v letu 2003 najnižja po letu 1993. Kljub upočasnitvi rasti v letu 2003 pa je bila rast BDP še vedno za več kot 1,5 odstotne točke višja od povprečja v evropski petnajsterici (0,8 odstotka) in petindvajseterici (0,9 odstotka).

Neugodna gibanja v mednarodnem gospodarskem okolju so močno vplivala na gospodarske razmere v letu 2003, hkrati pa je prišlo tudi do spremembe v strukturi rasti BDP. Manjša rast izvoza v letu 2003 (3,2 odstotka, v letu 2002 6,7 odstotka), je bila posledica nižje rasti naše najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice EU¹. V istem letu se je razen v Hrvaško zmanjšal tudi izvoz v države nekdanje Jugoslavije. Izvoz v Rusijo in države CEFTA se je ohranil na razmeroma visoki ravni. Okrepila pa se je rast domačega povpraševanja, kar je pomembno vplivalo na spremembo strukturne rasti BDP. Rast domačega povpraševanja je bila kar 4,7-odstotna in je tako prevzela glavno vlogo dejavnika rasti. Ob tem je treba omeniti, da se je okrepila tudi rast bruto investicij, ki je bila 10,5-odstotna (Poročilo o razvoju, 2005, str. 86).

¹ Gospodarska rast v EU za leto 2003 je bila najnižja po letu 1993.

Tabela 5: Realna rast bruto domačega proizvoda in njegovih temeljnih komponent v Sloveniji v obdobju 1993-2004 v odstotkih

	BDP	Zasebna poraba	Državna poraba	Bruto naložbe v osnovna sredstva	Izvoz proizvodov in storitev	Uvoz proizvodov in storitev
1993	2,8	13,8	5,3	10,7	0,6	17,6
1994	5,3	4	2,1	14,1	12,3	13,1
1995	4,1	9,1	2,5	16,8	1,1	11,3
1996	3,6	2,6	3,4	11,3	2,8	2,3
1997	4,8	2,5	2,4	13,5	11,3	11,5
1998	3,6	3	5,4	9,9	7,4	10,3
1999	5,6	5,9	2,9	21	1,6	8
2000	3,9	0,4	2,3	0,6	13	7,6
2001	2,7	2,3	3,9	4,1	6,3	3
2002	3,3	0,3	1,7	3,1	6,7	4,9
2003	2,5	2,7	2,6	6,3	3,2	6,8
2004	4,6	3,5	1,7	6,8	12,8	12,4

Vir: Statistical Annex of European Economy, 2005, str. 208.

V primerjavi z letom 2003 pa se je v letu 2004 gospodarska rast znatno okrepila (za 4,5 odstotka), predvsem zaradi pospešene rasti izvoza v EU. Ob nespremenjeni visoki rasti izvoza v Rusijo in države CEFTA je bila to najvišja dosežena rast po letu 2000 (Poročilo o razvoju, 2005, str. 86).

V letu 2004 se je zelo povečala zasebna poraba, hkrati pa se je – zaradi približevanja uvedbe evra kot uradnega plačilnega sredstva - precej zmanjšala državna poraba, kar je povzročilo približevanje uvedbe evra kot uradnega plačilnega sredstva. Javno zadolževanje v takšnih razmerah ni ustrezno. Zelo razveseljiv kazalnik pa je bilo večanje izvoza proizvodov in storitev, ki je bilo na najvišji ravni po letu 2000, kar je že mogoče razumeti kot odsev ugodnosti, ki jih prinaša članstvo v Evropski uniji.

Skrb pa vzbuja dejstvo, da se je umirila stopnja rasti izvoza v države nekdanje Jugoslavije, zlasti v Makedonijo in BIH ter v Nemčijo. Okrepila pa se je rast izvoza v države EU-25, predvsem v Italijo, Francijo, Avstrijo in v nove države članice EU (Poročilo o razvoju, 2005, str. 86).

4.2. Zaposlenost in brezposelnost

V Sloveniji je v času tranzicije upadlo število zaposlenih oziroma delovno aktivnih prebivalcev. Upadanje se je ustavilo šele leta 1997. Ker je v začetku devetdesetih let veliko ljudi zaradi propadanja podjetij ali prestrukturiranja izgubilo delo, je bilo na eni strani veliko upokojencev, na drugi strani pa je, tudi zaradi podaljševanja šolanja mladih, do leta 1996 upadla stopnja aktivnosti delovno sposobnih, na 62,5 odstotkov. Od leta 1997 pa ta stopnja niha pri okrog 63 odstotkih (Strmšnik, Tavčar, 1999, str. 7).

Tabela 6: Stopnja zaposlenosti v nekaterih državah EU in Sloveniji v obdobju 1993-2003

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Češka	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	67,3	65,6	65	65	65,4	64,7
Slovenija	n.p.	n.p.	62,9	61,7	62,8	63,5	62,5	62,7	63,6	64,3	62,5
Grčija	53,7	54,2	54,7	55	55,1	55,5	55,3	55,7	55,4	56,7	57,8
Poljska	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	58,9	59	57,6	55	53,4	51,5	51,2
V.Britanija	67,4	67,9	68,5	69	69,9	70,5	71	71,5	71,7	71,7	71,8
Nemčija	65,1	64,7	64,6	64,1	63,7	63,9	65,2	65,6	65,8	65,4	65,1
Španija	46,6	46,1	46,9	47,9	49,4	51,2	53,7	56,2	57,7	58,4	59,7
EU-15	60,1	59,8	60,1	60,3	60,7	61,4	62,5	63,4	64,1	64,3	64,4

Opombi:

- n.p. pomeni, da ni podatka.
- Stopnja zaposlenosti je delež zaposlenih oseb, starih med 15 in 64 let, v celotni populaciji istih let (torej med 15 in 64 let).

Vir: Stare, Rojec, 2005, str. 21.

Iz Tabele 6 je razvidno, da je stopnja zaposlenosti v Sloveniji na razmeroma visoki ravni in se giblje okoli povprečja EU-15. V prihodnosti bo zato prednostna naloga Slovenije še povišati stopnjo zaposlenosti. Višja stopnja zaposlenosti je namreč ena izmed petih razvojnih prioriteta Strategije razvoja Slovenije za obdobje 2006-2013. Ta, četrta razvojna prioriteta k reševanju problema pristopa s treh vidikov (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 29):

- izboljšanje prilagodljivosti trga dela – omogočiti je treba večje zaposlovanje z različnimi določili o višini prispevkov za socialno varnost, povečati je treba fleksibilnost delovnih razmerij in podobno,
- modernizacija sistemov socialne zaščite – dati je treba poudarek spremembi socialnega sistema v smislu večje odgovornosti posameznika, porazdeliti je treba tveganja, izboljšati sistem zdravstvenega varstva in podobno,
- zmanjševanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti – izboljšati je treba položaj invalidov, zgraditi neprofitna stanovanja, povečati možnosti izobraževanja in podobno.

Leta 2004 se je zmanjšalo število registrirano brezposelnih, zmanjšuje pa se tudi število anketno brezposelnih. Število registriranih brezposelnih se je v obdobju 1993-1998 gibalo na ravni 125 tisoč, stopnja registrirane brezposelnih pa med 14 in 14,5 odstotka. V letih 2003 in 2004 sta število in stopnja registriranih brezposelnih začela upadati. V letu 2004 je bilo povprečno število registriranih brezposelnih 92.826, povprečna stopnja registrirane brezposelnosti pa je znašala 10,6 odstotka. Stopnja anketne brezposelnosti je leta 2004 znašala 6,3 odstotka.

Odkar v Sloveniji brezposelnost merimo po mednarodnih kriterijih, je ta nižja od povprečja Evropske unije (Poročilo o razvoju, 2005, str. 90).

Tabela 7: Stopnje brezposelnosti v Sloveniji, EU in OECD v obdobju 1995-2004 v odstotkih

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Stopnja anketne brezposelnosti										
Slovenija	7,4	7,3	7,4	7,9	7,6	7,0	6,4	6,4	6,7	6,1
Moški	7,7	7,5	7,1	7,7	7,3	6,8	5,9	5,9	6,4	5,7
Ženske	7,0	7,0	7,6	8,1	7,9	7,3	7,0	6,8	7,1	6,4
Mladi (od 15 do 24 let)	18,8	18,8	17,6	18,6	18,1	16,8	18,1	16,7	17,4	14,2
EU-25	n.p.	n.p.	n.p.	9,4	9,2	8,8	8,5	8,9	9,1	8,9
EU-15	10,1	10,2	10,0	9,4	8,7	7,8	7,4	7,7	8,1	7,9
OECD	7,7	7,7	7,4	7,1	6,8	6,3	6,5	6,9	7,1	n.p.
Stopnja registrirane brezposelnosti										
Slovenija	13,9	13,9	14,4	14,5	13,6	12,2	11,6	11,6	11,2	10,6

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

Struktura registrirane brezposelnosti se spreminja, saj se deleži starejših, dolgotrajno brezposelnih in tistih brez izobrazbe zmanjšujejo, deleža iskalcev prve zaposlitve in žensk pa se povečujeta. Vzrok je v ciljno usmerjena aktivna politika, kar velja zlasti za usposabljanje in izobraževanje brezposelnih. V primerjavi z letom 2003 se je brezposelnost leta 2004 znižala v povprečju za dobra dva meseca. Stopnji brezposelnih žensk in mladih pri tem ostajata še precej višji od stopnje brezposelnih moških.

Sicer si pa vlada Slovenije še naprej prizadeva za uresničevanje ciljev Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 in evropske strategije zaposlovanja. Leta 2004 je Vlada RS sprejela nacionalni akcijski načrt zaposlovanja, ki je prilagojen ciljem, ki so postavljeni z Lizbonsko strategijo. Ključnega pomena pa so dvig izobrazbene strukture prebivalstva, zniževanje deleža dolgotrajno brezposelnih oseb, vključevanje vseh mladih v programe politike zaposlovanja, nadzor nad izpolnjevanjem obveznosti brezposelnih oseb in tako naprej (Poročilo o razvoju, 2005, str. 90, 91).

4.3. Izobraževanje in človeški kapital

V zadnjem desetletju smo priča naraščajočemu pomenu izobraževanja in s tem naraščanju ravni izobraženosti prebivalstva. Ker je prehod od preprostega k zahtevnejšemu delu vse bolj intenziven, pomen izobraževanja vseskozi narašča. V proizvodnem procesu je vse več avtomatizacije in robotizacije, zato so za njegovo upravljanje potrebni vse bolj izobraženi delavci. Na drugi strani pa so slabo izobraženi in neizobraženi izpostavljeni čedalje višji stopnji brezposelnosti (Malačič, 2003, str. 36).

Človeški dejavnik oziroma izobraženost prebivalstva je ključen dejavnik uspešnosti na vseh ravneh, tako na nacionalni in regionalni ravni kot tudi na ravni podjetij in individualni ravni. Za gospodarski in družbeni razvoj vsake države je izjemno pomembno, da ima dober izobraževalni sistem, za katerega morajo biti izpolnjeni trije pogoji: ustrezen dostop do storitev in njihovo ustrezno izvajanje ter kakovost izobraževanja (Bevc, 2001, str. 1-3).

Veliko znanstvenikov je v svojih raziskavah ugotavljalo, kolikšen je prispevek izobraževanja h gospodarski rasti. Najbolj znan je prispevek E. Denisona (1964), ki je že v šestdesetih letih izračunal, da je izobraževanje v ZDA v obdobju 1929-1957 k stopnji gospodarske rasti prispevalo 23 odstotkov. Podobni izračuni za Jugoslavijo so kazali 12-odstotni prispevek izobraževanja. Na podlagi teh rezultatov je razvidno, da je izobraževanje eden najpomembnejših dejavnikov gospodarske rasti (Senjur, 2002, str. 288). Najnovejša raziskava, ki je bila opravljena v okviru OECD in je za obdobje 1971-1998 zajela vseh 21 članic OECD, je pokazala, da povečanje povprečnega števila let šolanja za dodatno leto prispeva približno šest dodatnih odstotkov k povečanju BDP na prebivalca (Bassanini, Scarpetta, 2001, str. 24).

Število mladih v Evropi, ki po končani srednji šoli nadaljujejo z izobraževanjem, se je v zadnjih dveh desetletjih znatno povečalo. Samo v Sloveniji se je število študentov v zadnjih dvajsetih letih povečalo za 2,5-krat in je v šolskem letu 1999/2000 znašalo kar 70 tisoč (Bevc, 2001, str. 58-61).

V primerjavi z drugimi državami Evropske unije ima Slovenija razmeroma visok delež prebivalstva z vsaj sekundarno izobrazbo ter razmeroma nizek delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Delež prebivalstva v Sloveniji z vsaj sekundarno izobrazbo je vseskozi na višji ravni kot v EU-15 in EU-25. Leta 2002 je bil delež prebivalstva s sekundarno izobrazbo v Sloveniji za 12 odstotnih točk višji kot v EU-25. Slovenija se je po tem kazalcu uvrstila tudi pred nekatere stare članice EU, kot so Grčija, Irska, Portugalska. Od novih članic se je bolje

izkazala le Češka, ki ima ta delež vseskozi izredno visok že od leta 1995 (Poročilo o razvoju, 2005, str. 42).

Dober pokazatelj, kolikšen pomen neka država pripisuje izobraževanju, so njeni izdatki zanj. Če izobraževanje pojmuje kot dejavnik gospodarskega razvoja, potem tudi izdatki zanj postanejo razvojni kazalec, ne pa le kazalec porabe (Senjur, 2002, str. 298). V spodnji Tabeli so zato prikazani deleži BDP, ki jih posamezne države namenjajo za izobraževanje.

Tabela 8: Delež javnih izdatkov za izobraževanje v BDP za izbrane države v letu 1995 in v obdobju 1997-2002 v odstotkih

Leto	1997	1998	1999	2000	2001	2002
EU-25	5,29	5,43	5,33	5,22	5,37	5,60
EU-15	5,40	5,57	5,45	5,40	5,42	5,64
Slovenija	/	/	/	/	6,13	6,02
Češka	4,43	3,93	4,05	4,04	4,16	4,41
Grčija	3,44	3,47	3,64	3,79	3,90	3,96
Irska	5,15	4,87	4,57	4,36	4,35	/
Portugalska	5,60	5,62	5,74	5,74	5,91	5,83

Opomba: (/) – ni podatka

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

Iz Tabele 8 je razvidno, da Slovenija kot država veliko vlaga v izobraževanje, saj smo precej visoko nad preostalimi državami, še posebej pa je razveseljivo, da celo presegamo povprečje v EU-15 in EU-25. Iz podatkov je tudi razvidno, da se deleži izdatkov za izobraževanje v obdobju 1995-2000 niso pomembneje zvišali, po letu 2000 pa se, v skladu s smernicami Lizbonske strategije, spet povečujejo. Kljub temu, da smo po teh podatkih daleč pred državami, ki so zajete v tabeli, pa še precej zaostajamo za skandinavsko trojico, Dansko, Švedsko in Finsko (Poročilo o razvoju, 2005, str. 38).

Problem pa je predvsem vse večji zaostanek Slovenije za preostalimi razvitimi državami pri izobraževanju odraslih. Prizadevanja države na tem področju so bila zanemarljiva, saj je delež javnih izdatkov za izobraževanje odraslih denimo leta 1992 znašal le 0,1 odstotka BDP (Potočnik, Senjur, Štiblar, 1995, str. 72).

4.4. Plačilnobilančno ravnovesje

Po letu 1997 se je uravnotežen saldo tekočega računa plačilne bilance prevesil v primanjkljaj, po letih 2001 in 2002 pa je bil na tekočem računu znova zabeležen presežek. V obdobju 1998-2000 je primanjkljaj na tekočem računu v povprečju znašal 2,2 odstotka BDP. Leta 1998 se je začelo obdobje primanjkljaja tekočega računa, posredno tudi zaradi finančne krize v Aziji in Rusiji. Rast uvoza se je – ob zmanjšanem izvozu - zelo povečala. Leta 2000 so bili vzrok za to predvsem ugodni mednarodni pogoji gospodarjenja (visoko tuje povpraševanje). Leta 2001 se je zaradi posledic umirjanja gospodarske rasti v državah EU za skoraj polovico zmanjšala realna rast izvoza blaga in storitev, znašala je 6,3 odstotka, medtem ko je leta 2000 znašala 13 odstotkov, čeprav se je povečal izvoz v države nekdanje Jugoslavije in Rusijo. V letu 2002 se je presežek tekočega računa plačilne bilance zelo povečal, in sicer na 1,4 odstotka (Poročilo o razvoju, 2005, str. 98).

V letu 2003 je bil ugotovljen rahel primanjkljaj (-0,4 odstotka BDP) tekočega računa plačilne bilance, k čemur je prispevala skromna rast izvoza ter ob povečanem povpraševanju krepitev uvoza. Zaradi slabših gospodarskih razmer na trgih Evropske unije so slovenski izvozniki posledice blažili s povečanjem izvoza v države CEFTA in Rusijo.

Po vstopu Slovenije v EU se je izvoz blaga in storitev nominalno povečal za 10,6 odstotka, največ se je izvažalo v Avstrijo in Francijo, manj pa v Nemčijo in Italijo. Nekoliko presenetljivo pa se je tik pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo nad pričakovanji povečalo povpraševanje po blagu iz Slovenije v državah nekdanje Jugoslavije (povišanje carinskih stopenj) (Poročilo o razvoju, 2005, str. 99).

Tabela 9: Tekoči račun plačilne bilance Slovenije (v odstotkih BDP) in realne stopnje rasti menjave blaga in storitev v obdobju 1995-2003 v odstotkih

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	0,2	0,3	-0,6	-3,3	-2,8	0,2	1,4	-0,4
Trgovinska bilanca	-4,7	-4,2	-4,0	-3,8	-5,8	-5,9	-3,1	-1,1	-2,2
Storitvena bilanca	2,9	3,2	3,3	2,4	1,6	2,4	2,4	2,6	2,2
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev v odstotkih									
Izvoz blaga	3,0	2,4	13,1	9,4	2,7	12,9	7,0	6,5	4,4
Izvoz storitev	-6,3	4,4	3,8	-1,9	-3,7	13,6	3,1	7,9	-2,4
Uvoz blaga	13,1	2,1	13,0	10,8	8,6	7,7	3,2	4,4	7,3
Uvoz storitev	-1,2	3,5	1,9	6,5	4,2	6,9	1,9	8,1	3,3

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

5. Uresničevanje ciljev Lizbonske strategije za Slovenijo

Evropska komisija je izbrala 14 kazalnikov za spremljanje uresničevanja Lizbonske strategije (Tabela 9). Slovenija se je v primerjavi s 25 članicami Evropske unije bolje izkazala pri stopnji izobraženosti mladih, deležu poslovnih naložb v bruto domačem proizvodu, obsegu tovarnega prometa v primerjavi z bruto domačim proizvodom in pri kazalnikih socialne povezanosti. Pri vseh navedenih kazalnikih se je Slovenija bolje izkazala tudi v primerjavi z drugimi novimi članicami. Primerjava velja ob upoštevanju povprečnih vrednostih omenjenih kazalnikov v primerjavi z EU-25 (Poročilo o razvoju, 2005, str. 61).

Slovenija zaostaja za povprečjem evropske petindvajseterice pri dobri polovici kazalnikov, vendar se pri večini teh kazalnikov uvršča bolje od večine novih držav članic. Zaostajamo pri splošnih gospodarskih kazalnikih (bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči, produktivnost dela po kupni moči), na področju inovacijske in raziskovalne dejavnosti (po višini izdatkov za R & R v primerjavi z bruto domačim proizvodom) ter na področju trga dela (stopnja zaposlenosti in aktivnosti starejših v Sloveniji je med najnižjimi med članicami Evropske unije).

Sloveniji je v primerjavi z doseženimi vrednostnimi kazalniki v letu 2004, kjer se je uvrstila slabše od povprečja evropske petindvajseterice, uspelo zmanjšati zaostanek pri kazalnikih produktivnosti dela, bruto domačem proizvodu na prebivalca, pri kupni moči in pri sorazmerni ravni cen. Slabše pa se je izkazala pri kazalnikih zaposlenosti (stopnja zaposlenosti, stopnja zaposlenosti starejših oseb), R & R dejavnosti in obeh kazalnikih varstva okolja.

Pri širši analizi kazalnikov ugotovimo, da je Slovenija bolje uvrščena od povprečja evropske petnajsterice pri nekaterih dejavnikih na znanju temelječe družbe (na primer vseživljenjsko učenje, dostop gospodinjev do interneta) ter socialne kohezije (neenakost porazdelitve dohodkov, stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji in po njih, razlika v bruto plači med spoloma). Slabše se je izkazala pri kazalnikih na področju razvojnih dejavnikov (na primer registracija patentov, izdatki za informacijsko tehnologijo).

Lizbonska strategija in cilji (kvantitativni in kvalitativni), ki jih ta določa, so vseevropski in jih v programe uresničevanja posameznih ciljev na nacionalnih ravneh ni mogoče umestiti zlahka. Lahko bi rekli, da prihaja do težav zlasti pri ugotavljanju, kakšna je v posameznih državah članicah stopnja razvoja na tistih področjih, ki so po ciljih Lizbonske strategije skupna za vso EU.

Pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije so med državami članicami velike razlike. Slovenija se po strukturnih kazalnikih uvršča pred druge nove države članice, precej pa še zaostaja za najuspešnejšimi evropskimi državami. Večina držav članic še ni sprejela vseh ukrepov za popoln prevzem priporočil Lizbonske strategije. Stopnja uresničevanja posameznih ciljev za Slovenijo je podrobneje opisana v tabeli 10. Cilj stopnje zaposlenosti žensk, določen za leto 2005, je Slovenija dosegla že leta 2000. Pri stopnji zaposlenosti žensk, v obdobju med 2000 in 2004, se je stopnja zaposlenosti žensk še izboljšala, tako da je bil dosežen že cilj za leto 2010. V letu 2004 se je stopnja zaposlenosti še izboljšala, Lizbonski cilj za leto 2005 pa bo dosežen, če se bo tudi v letu 2005 nadaljevala enaka rast stopnje zaposlenosti, kot je bila v letu 2004. Še v velikem zaostanku pa je Slovenija pri uresničevanju drugih dveh ciljev. Stopnja zaposlovanja starejših oseb in stopnja podaljševanja povprečne starosti ob upokojitvi sicer sledita ciljem, vendar je gibanje razvoja prenizko, da bi cilja do leta 2010 tudi dosegli. Slovenija je pri ciljnih družbe, ki temelji na znanju, že v letu 2003 uresničila zastavljeni cilj glede vključenosti odraslih v vseživljenjsko učenje, vendar so rezultati nezanesljivi. Pri drugih kazalnikih pa so zaostanki za cilji še večji. Doseženi rezultati se sicer izboljšujejo, vendar so te izboljšave tako počasne, da z nadaljevanjem zdajšnjih gibanj do leta 2010 cilja ne bo mogoče doseči. Slovenija je tudi že skoraj dosegla cilj glede opremljenosti šol z dostopom do interneta, zaostanek pa je pri opremljenosti z računalniki (Poročilo o razvoju, 2005, str. 63).

V Tabeli 10 (na str. 31) so predstavljeni cilji Lizbonske strategije na področju zaposlovanja, notranjega trga, ter družbe temelječe na znanju. V Tabeli so zbrani cilji, ki jih je potrebno doseči v določenem času, ter dosežki Slovenije na posameznem področju.

Tabela 10: Uresničevanje ciljev Lizbonske strategije

Izbrani cilji Lizbonske strategije	Kvantifikacija ciljev	Dosežki Slovenije
Zaposlovanje		
Skupna stopnja zaposlenosti	67 % do leta 2005, 70 % do leta 2010	2000: 62,8 % 2004: 65,6 %
Stopnja zaposlenosti žensk	57 % do leta 2005, 60 % do leta 2010	2000: 58,4 %; 2004: 61,3 %
Stopnja zaposlenosti starejših oseb	50 % do leta 2010	2000: 22,7 %; 2003: 23,5 %
Podaljšanje povprečne starosti ob upokojitvi	Za 5 let do leta 2010	2000: 57,2 let; 2003: 57,8 let
Družba, temelječa na znanju		
Bruto domači izdatki za R & R	3 % BDP do leta 2010, od tega dve tretjini iz poslovnega sektorja	2000: 1,44 %; 2003: 1,53 %
Povezanost šol z internetom	100 %	n.p.
Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje	12,5 % odraslih	2001: 7,6 %; 2004: 17,9 %
Osip na šolah	Prepoloviti število osipnikov do leta 2010.	2001: 7,4 %; 2004: 4,2 %
Notranji trg		
Prenos direktiv notranjega trga v pravni red držav članic	98,5 % prenos do 2010	2004: 96,8 %
Pravočasni prenos direktiv notranjega trga v pravni red držav članic	Prenos najpozneje v dveh letih	2004: 20 direktiv v zaostanku
Državne pomoči	Zmanjšanje na 1 % BDP	2000: 2,07 % BDP; 2003: 1,52 % BDP

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

Na področju notranjega trga je Slovenija pri prostem pretoku blaga in storitev, vključno s področjem varstva konkurence, prilagodila svojo zakonodajo pravnemu redu Evropske unije. Na podlagi Lizbonske strategije je bilo sprejetih 73 direktiv, do začetka januarja 2005 pa je Slovenija v popolnosti prenesla 44 direktiv in osem deloma. Stopnja prenosa lizbonskih direktiv v nacionalno zakonodajo je v Sloveniji znaša 78-odstotna, kar jo uvršča med države z boljšimi rezultati na tem pomembnem področju (Poročilo o razvoju, 2005, str. 64).

Kot odgovor na nevarnosti, ki jih pomenijo današnjih globalni premiki, Evropska komisija predlaga celostni pristop k racionalizaciji obstoječih širših smernic gospodarske politike in smernic za zaposlovanje. Kot odziv na ta problem morajo vse države članice, prav tako tudi

Slovenija, na državni ravni sprejeti nacionalni akcijski program za rast in delovna mesta. Lizbonske strategije ne bodo več enake za vse države članice, temveč se bodo od države do države razlikovale. Odvisne bodo predvsem od stopnje gospodarske razvitosti vsake članice posebej.

6. Ukrepi za uspešno realizacijo

V prejšnjem poglavju sem že nakazal, na katerih področjih Slovenija zaostaja za drugimi državami članicami Evropske unije. Ko smo leta 2004 postali polnopravna članica EU, smo se po vseh kazalcih uvrščali na vrh uspešnosti med preostalimi državami, ki so pristopile k EU hkrati z nami. Postali smo člen mednarodne skupnosti, naš ugled in pomen sta nedvomno zrasla. Po začetnem navdušenju pa smo kmalu spoznali, da naše članstvo v EU ni poročno potovanje. Kljub krizi, ki jo v zadnjem obdobju preživlja Evropska unija, bomo morali krepko zavihati rokave, da bomo v doglednem času dosegli njeno povprečje.

Zaradi slabše konkurenčnosti našega gospodarstva so v Sloveniji potrebne temeljite gospodarske reforme. V okviru teh reform se je treba navezati na cilje Lizbonske strategije, saj nam lahko samo uresničevanje teh ciljev omogoči hitrejše gospodarsko rast. Za Slovenijo pa je poleg tega bistveno še, da ustvari več in boljša delovna mesta.

Če želi Evropska unija uresničiti cilje Lizbonske strategije, mora povečati svoje aktivnosti na področju raziskav in razvoja, spodbujati inovativnost, nove tehnologije, informacijsko družbo in vseživljensko izobraževanje ter zagotavljati primerno okolje za vlaganja, učinkovitost notranjega trga ter uresničevanje enakih konkurenčnih pogojev (Mrak, Mrak, Rant, 2004, str. 92).

Po ugotovitvah Svetovne banke se je Slovenija med novimi članicami dobro izkazala predvsem zaradi svojega stabilnega političnega položaja, pospešene rasti, upadajoče inflacije in nadaljevanja pametne fiskalne politike. Stopnja brezposelnosti v Sloveniji (5,8 odstotka decembra 2004) se je v zadnjem obdobju še znižala, tako da se zdaj uvrščamo med osem članic z najnižjo stopnjo brezposelnosti. Velik minus pa nam je Svetovna banka dodelila glede togosti socialnih transferjev (Svetovna banka hvali nove članice EU, 2005).

Po skupni uspešnosti in napredku pri uresničevanju okoli stotih strukturnih kazalnikov Lizbonske strategije se je Slovenija uvrstila na visoko sedmo mesto med 27 državami, vendar pa se je na podobni lestvici o napredku po letu 1999 uvrstila le na 18. mesto. Omenjeni podatki nam povedo, da smo precej uspešni pri uresničevanju ciljev Lizbonske strategije, dejstvo pa je, da smo v zadnjih šestih letih močno zaostali (Nordijska trojica najboljša pri lizbonski strategiji, 2005).

Slovenija nujno potrebuje davčno, socialno in izobraževalno reformo ter spremembe na trgu dela in kapitala, predvsem pa splošno debirokratizacijo poslovanja. Potrebna bosta nov tehnološki zagon in privatizacija javnega sektorja. Po vstopu v EU smo dobili priložnost za doseganje višje stopnje internacionalizacije slovenskega gospodarstva, kar je bilo tudi uresničeno. Večjo podporo moramo ponuditi malim in srednjim podjetjem, saj smo na podjetniški ravni izgubili del konkurenčne prednosti, ki smo jo imeli na balkanskih trgih (Poglejmo okoli sebe in si sezimo v žep, 2005).

Ukrepi, ki jih predlaga eden trenutno najbolj opaznih evropskih ekonomistov Andre Sapir, se nanašajo predvsem na celotno Evropsko unijo, vendar so zelo konkretni in v vsakem primeru zadevajo tudi Slovenijo. Sapir za hitrejšo rast Evropske unije in večjo blaginjo ponuja naslednjih šest predlagov: poskrbeti je treba, da bo skupni trg bolj dinamičen, povečati je treba vlaganje v izobraževanje, izboljšati moramo makroekonomsko politično ogrodje, na novo bi bilo treba oblikovati konvergenčno politiko, doseči moramo višjo stopnjo učinkovitosti na vseh področjih ter na novo oblikovati proračun EU (Sapir, 2003, str. 137).

Po letu 2000 Slovenija nenehno pada na lestvicah globalne konkurenčnosti. Raziskave Mednarodnega denarnega sklada (MDS) kažejo, da smo bili leta 2000 na 36. mestu lestvice globalne konkurenčnosti, sredi leta 2005 pa smo na isti lestvici padli na katastrofalno 52. mesto. Podobno smo se uvrstili po raziskavah WEF, kjer smo še leta 2002 zasedali 26. mesto, po koncu 2004 pa zasedamo samo še 33. (Damijan, 2005, str. 3).

Poglavitni vzrok nekonkurenčnosti Slovenije je prenizko vlaganje v R & R (denimo le 1,53 odstotka BDP konec leta 2003). Cilj Lizbonske strategije, trije odstotki BDP do leta 2010, je še daleč in, kakor kažejo podatki za najnovejši proračun, v bližnji prihodnosti še ne bo nič bolje. Sama vlaganja v R & R pa niso dovolj, potrebna bo tudi njihova večja učinkovitost. V Tabeli 11 in 12 (na str. 34) so zbrani podatki o vlaganjih in učinkovitosti vlaganj v R & R. Kot je razvidno iz Tabel, se Slovenija uvršča pod povprečje petindvajseterice, kar potrjuje mojo opredelitev temeljnega vzroka nekonkurenčnosti Slovenije.

Tabela 11: Vlaganja v R & R

Država	%	mio €	€ na preb.	Št. raziskovalcev na tisoč prebivalcev
Švedska	4,3	10,543	1,182	-
Finska	3,5	4,893	942	7,4
Danska	2,5	4,578	853	4,8
Nemčija	2,5	52,683	638	3,2
Francija	2,3	35,117	573	3
Avstrija	2,2	4,862	603	-
Belgija	2,2	5,591	542	3
EU-25	1,9	182,961	403	2,6
Slovenija	1,5	353	177	2,3
Češka	1,2	941	92	1,5
Irska	1,1	1,262	321	2,2
Estonija	0,7	52	39	2,3
Litva	0,7	104	30	1,8
Slovaška	0,6	154	29	1,7

Vir: Damijan, 2005, str. 9.

Tabela 12: Število patentnih prijav na Evropskem patentnem uradu (EPU) na milijon prebivalcev

Leto	1995	1998	2000	2002
EU-25	/	109,18	133,61	133,59
EU-15	92,09	130,02	158,72	158,46
Slovenija	17,60	17,13	25,14	32,75
Češka	4,26	9,70	13,51	10,88
Grčija	4,09	7,09	6,06	8,11
Irska	36,87	55,21	95,40	89,85
Portugalska	1,59	2,38	4,01	4,26

Vir: Poročilo o razvoju, 2005.

Omenil sem že slabosti, ki jih imamo v Sloveniji na področju obdavčitve dela. Po raziskavi Eurostata smo po stroških dela na enoto bruto domačega proizvoda nad povprečjem EU-25 in, takoj za Veliko Britanijo, na drugem mestu v celotni Evropski uniji. Presenetljivo smo se po tej analizi uvrstili celo pred Švedsko, ki slovi kot država z visokimi davčnimi stopnjami. Zanimiv je tudi podatek, da je Irska na predzadnjem mestu po stroških dela na enoto BDP, kar nam daje dober vpogled v to, na katerem področju Slovenija po uspešnosti zaostaja za po velikosti primerljivimi državami. Obdavčitev dela je v Sloveniji nujno čim hitreje spremeniti, saj ne škodi samo domačim podjetjem, pač pa tudi odganja tuja podjetja pri vlaganju, naša delovna sila je namreč relativno draga. V Tabeli 13 (na str. 35) je prikazan praktičen primer visoke obdavčitve dela v Sloveniji (Damijan, 2005, str. 4).

Tabela 13: Primer obdavčitve dela v Sloveniji

	Neto plača	Dohodnina	Prispevek delojemalca	Bruto plača	Prispevki delodajalca	Davek na izplačane plače	Strošek dela
Min. plača	79,371	6,160	24,329	110,172	17,738	0	127,909
1x povp. plača	169,884	33,021	51,609	260,467	41,935	9,898	312,300
2x povp. plača	315,852	69,203	110,134	495,145	79,718	38,621	613,484
4x povp. Plača	55,337	273,688	252,848	1,026,829	165,319	151,971	1,344,119
7x povp. plača	707,641	637,460	440,329	1,785,386	287,447	264,237	2,337,071

Vir: Damijan, 2005, str. 10.

Povečano konkurenčnost slovenskega gospodarstva in večjo usposobljenost za doseganje lizbonskih ciljev lahko dosežemo z razbremenitvijo stroškov dela in zmanjšanjem relativne bruto cene dela visokoizobražene delovne sile. Sprostiti bo treba sredstva podjetij (davčne olajšave) za vlaganja v R & R in pri zaposlovanju visokoizobražene delovne sile. Ne nazadnje pa je treba tudi poenostaviti davčne administrativne postopke, saj so trenutno preobsežni in predolgotrajni (Damijan, 2005, str. 13).

Sklep

Po skoraj treh letih stagnacije je razpoloženje v Evropi precej klavrno. Vlade evropskih držav se trudijo, da bi nam prikazale boljše stanje, kot to v resnici je. S sprejetjem Lizbonske strategije marca 2000 so se voditelji držav članic odločili, da prebivalcem EU ponudijo rešitev, ki za zdaj obstaja samo na papirju, in nič ne kaže, da bo v bližnji prihodnosti kaj drugače. Cilj Evrope, da do leta 2010 postane najbolj dinamično in najkonkurenčnejše gospodarstvo na svetu, je bil, kot kaže, zelo pretiran, vendar pa podrobne analize kažejo, da se je premik na bolje le začel. Kritiki, ki so še posebno ostri, pravijo, da so tako zastavljeni cilji kot sama Lizbonska strategija naravnost patetični. Posamezni cilji so bili ponekod celo doseženi, vendar pa je od vsega najpomembnejše to, da so posamezne države članice začele ugotavljati, da brez konkretnih gospodarskih reform ne bomo ujeli koraka z že dalj časa najuspešnejšimi Združenimi državami Amerike. Temeljna težava je v tem, da Evropa poskuša že od 2. svetovne vojne dohiti ZDA s posnemanjem, in ne na podlagi tako opevanih inovacij. V takšnih razmerah se večjim evropskim podjetjem ni bilo težko dobro izkazati. V zadnjih tridesetih letih je bila rast produktivnosti v Evropi celo veliko hitrejša kot v ZDA, vendar pa je razlika predvsem v tem, da smo v Evropi ob vsakem povečanju produktivnosti raje povečali lagodnost življenja kot pa dohodke. V današnjem globalnem svetu, kjer je svetovna konkurenca neizprosna, naložbe pa tako pomembne za rast, je postal evropski model nefunkcionalen.

Razmere v Sloveniji niso daleč od opisanih v celotni EU. Soočamo se s počasno rastjo v gospodarstvu, kar kaže na to, da so potrebne spremembe. Po poročanju medijev, ugotovitvah raziskav in statističnih podatkih smo bili ob vstopu v Evropsko unijo v očeh svetovne javnosti najbolj perspektivni med novimi članicami. Po skoraj letu in pol članstva pa smo priča ravno nasprotnim napovedim. Druge nove članice nas že dohitevajo in že kmalu nas utegnejo tudi dohiti in prehiteti. Potrebne so gospodarske reforme, ki bodo pospešile rast in nam zagotovile takšno mesto med elito EU, ki si ga želimo. Cilji Lizbonske strategije nam mogoče res niso dali recepta, kako to doseči, brez dvoma pa so nam nakazali pravo pot.

Zaradi nehomogenosti držav in zaradi krize, ki jo ravnokar doživlja Evropska unija, lizbonski cilji na ravni EU morda res ne bodo nikoli doseženi, Slovenija pa jih po mojem mnenju še vedno lahko doseže. Z izboljšanjem poslovnega okolja lahko razbremenimo podjetja in jim omogočimo, da se bodo lažje merila s konkurenco, z davčnimi olajšavami pa jih lahko spodbudimo k višjim izdatkom za raziskave in razvoj. Ključno pri vsem skupaj pa je, da znižamo nepotrebne stroške in odvečne birokratske ovire in se čim hitreje preobrazimo iz sledilcev v inovatorje.

LITERATURA

1. Bassanini Andrea, Stefano Scarpetta: Does human capital matter for growth in OECD Countries?. Economics department working papers No. 282. Paris : OECD, 2001. 30 str.
2. Bevc Milena: Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2001. 185 str.
3. Bošković Dragiša: Namesto lizbonskih fantazij. Sobotna priloga, Ljubljana, 16. april 2005.
4. Ceglar Miha: IKT spodbuja gospodarsko rast. Delo, Ljubljana, 11. november 2005.
5. Kenda Albina: Več rasti, boljša delovna mesta. Finance, Ljubljana, 3. februar 2005.
7. Kenda Albina: Nordijska trojica najboljša pri lizbonski strategiji. Finance, Ljubljana, 21. marec 2005.
8. Kovač Bogomir: Poglejmo okoli sebe in si sezimo v žep. Sobotna priloga, Ljubljana, 16. april 2005.
9. Kok Wim: Facing the challenge. The Lisbon strategy for growth and employment. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok. Luxembourg : EU, 2004. 45 str.
10. Malačič Janez: Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli. 5. izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 378 str.
11. Mašanović Božo: Lizbonska strategija v preobleki, Delo. Ljubljana, 3. februar 2005.
12. Mrak Maruša, Mojmir Mrak, Vasja Rant: Kohezijska politika Evropske unije. Ljubljana : samozaložba, 2004. 160 str.
13. Mrkaić Mičo: Deset let lažnega miru. Finance, Ljubljana, 4. februar 2005.
14. Murn Ana, Matija Rojec, Metka Stare: Poročilo o razvoju 2002. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2002. 189 str.

15. Murn Ana, Matija Rojec, Metka Stare: Poročilo o razvoju 2003. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2003. 199 str.
16. Pedzivol M. Aureliusz: Svetovna banka hvali nove članice EU. Delo, Ljubljana, 3. februar 2005.
17. Potočnik Janez, Marjan Senjur, Franjo Štiblar: Približevanje Evropi – rast, konkurenčnost in integriranje. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1995. 143 str.
18. Sapir André: An agenda for a growing Europe. Brussels : High Level Study Group, 2003. 183 str.
19. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika – teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
20. Stare Metka, Matija Rojec: Poročilo o razvoju 2005. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 173 str.
21. Strmšnik Igor, Branka Tavčar: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. Delovni zvezek UMAR. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 1999. 96 str.

VIRI

1. Choosing to grow: Knowledge, innovation and jobs in a cohesive society. Report to the Spring European Council, 21 March on the Lisbon strategy of economic, social and environmental renewal. Luxembourg : European Commission 21. march 2003. 45 str.
2. Damijan P. Jože: Elementi nekonkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 22 str.
3. European Economy. Brussels : European Commission, 2003, 6. 656 str.
4. Predstavitev lizbonskih reform za razširjeno Unijo. Poročilo Komisije spomladanskemu Evropskemu svetu. Bruselj : Evropska komisija, 2004. 83 str.
5. Rast in delovna mesta. Nov začetek za Lizbonsko strategijo. Luxembourg : Evropska komisija, 2005. 37 str.

6. Slovenija v EU. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005.
7. Statistical Annex of European Economy. Brussels : European Commission, 2005.
219 str.
8. Poročilo o strukturnih reformah. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2004. 29 str.
9. Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2004. 170 str.
10. Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 51 str.